

KOVÁCS TAMÁS

A TŐKEJÖVEDELMEK ADÓSZABÁLYAINAK LEGFRISSEBB MÓDOSÍTÁSAI AZ UNIÓS CSATLAKOZÁS TÜKRÉBEN

E cikk megírását kettős cél mozgatta, amely azon túl, hogy a tartalmi-elemző munka egészén végigvonul, alapvetően meghatározza a fejezetek felépítését is. Ez a két cél pedig nem más, mint egyrészt a tőkejövedelmek adóztatásának magyar szabályait ért igen jelentős év eleji módosítások részletes áttekintése – feltárva egyúttal azok okait és várható hatásait –, másrészt pedig a változásoknak az uniós joganyagokkal fennálló összhangjának vizsgálata.

Egy rövid adóelméleti alapvetést követően a második fejezetben részletesen elemeztem az előző év végéig és a 2003. január 1-jétől hatályos tőkejövedelmek adózására vonatkozó magyar szabályokat. Az időnként kissé bonyolult, vagy nehezen értelmezhető, a módosításokkal sok helyen érintett joganyag könnyebb áttekinthetősége érdekében összehasonlító-elemző táblázatokat is készítettem.

A lehetőségekhez képest követve a magyar szabályanyag felépítését, a harmadik fejezetben a vonatkozó európai uniós szabályozást mutatom be. A bevezető fejezetben már érintett adóharmonizációról szintén a harmadik fejezetben írok részletesebben, ahol áttekintem a tőkejövedelmekkel kapcsolatos irányelveket és a káros adóverseny kiküszöbölésére született Code of Conduct, valamint az OECD ajánlások legfontosabb szabályait.

AZ ADÓZÁS ELMÉLETI ALAPJAI

⇒ Adó materiális és jogi értelemben

Az adó **materiális** értelemben az állam és természetes személyek vagy szervezetek között – dologi, például: pénzbeli közvetítéssel – létrejött olyan viszony, amely

a társadalom és egyes csoportjai között keletkeztet kapcsolatokat, és amely közvetlenül vagy közvetve:

- a közszükségletek kielégítése érdekében,
- a jövedelmek egy részét bevonja az újraelosztási folyamatba,

- módosítja ezáltal a jövedelemarányokat,
- valamint vertikális és horizontális kapcsolatrendszerteremt.

Viszonylag zárt, homogén jogintézmény közvetíti a materiális adóviszonyt. Az adó ilyen értelemben az államháztartás valamelyik alrendszerének bevétele.

Az adó **jogi** értelemben az állam, illetve törvényben feljogosított közigazgatási szervek és az egyén közötti olyan viszony, melyet a következőképpen jellemezhetünk:

- vertikális, alá-fölérendeltséget teremt (állam – adózó), ebből a szempontból szűkebb, mint a materiális értelemben vett fogalom, de tágabb is, mivel átfogja egyben a mellékkötelezettségeket is;
- anyagi és eljárásjogi normákat állapít meg, olyan jövedelemszabályozás érdekében, amely az egyének gazdasági tevékenységéhez és jövedelmi-vagyoni helyzetéhez igazodik;
- ezek a normák anyagi és eljárási jogviszonyban realizálódnak.

„Az adójog az adókat szabályozó anyagi és eljárási normák, valamint a normák alapján keletkező jogviszonyok összessége.”¹

Az adó fogalmát tehát véleményem szerint a Földes Gábortól vett idézet fejezi ki a legteljesebben, a materiális vagy jogi értelem önmagában nem elégséges, mind a két megközelítésnek van igazságtartalma, de csak együtt adják a fogalom komplexitását és valódi jelentését.

⇒ Adórendszer

„Az országok adórendszerei olyanok, mint a folyamatosan fejlődő élő szervezetek.”²

Ez a meghatározás véleményem szerint pontosan tükrözi azt a tényt, hogy az adórendszer nem statikus és papíron létező elvont fogalom, hanem éppen ellenkezőleg, igenis dinamikusan fejlődő, folyamatosan változásban levő szabálytömeg.

Az adórendszer fogalma nem mond elment ennek a találó megállapításnak, hiszen adórendszer alatt egy adott állam területén adott időpontban érvényes adójogi normák összességét értjük.³ Ez a fogalom talán a statikusság mellett látszik állást foglalni, de nem így van. Minden jogterület folyamatosan fejlődik, amit mi vizsgálunk, avagy éppen ami bennünket, állampolgárokat körbe vesz, ami a mi életünket is szabályozza, az csak ennek a folyamatos fejlődési útnak csupán csak egy rövidke állomása.

Éppen ezért igaz a folyamatos fejlődés egy olyan jogterületen, mint a pénzügyi jog, és azon belül is az adójog. A gazdasági folyamatok törvényszerűségei nyernek megfogalmazást a pénzügyi jog normáiban. Így ahogy a gazdaság fejlődik, ezt nyomon követi a pénzügyi jog.

Adórendszer fogalma alatt tehát egy adott területen – általában egy állam – egy adott időszakban a hatályos adótörvé-

1 Földes Gábor: Adójog. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 75. oldal

2 Vancurová Alena: Adórendszerek reformja, in: Közösségi pénzügyek – Elmélet és gyakorlat a Közép-európai átmenetben. Aula Kiadó 2000. 251. oldal

3 Erdős – Molnár – Fekete: Pénzügyi jog. Adó, illeték, vám és jövedéki jog. Bibor Kiadó. Miskolc 1999. 15. oldal

nyekben nevesített, az adófelségjoggal rendelkező jogalany által kivetett adónevek összességét értjük. Az adórendszerrekhez – annak ellenére, hogy nincs két egyforma adórendszer sem térben, sem időben – általában a következő jellemzőket társíthatjuk:

- Mindig történelmi fejlődés eredményeit tükrözi, sok esetben az aktuál politika és a gazdasági fejlődés is alapvető hatással van rá;
- Folyamatos gazdasági, politikai, ideológiai küzdelmek, majd végül kompromisszumok eredményeképpen születik meg;
- A bonyolultabb adórendszer elemei egyre inkább inkonzisztensek egymással (inkonzisztenciára példaként szolgálhat a túlszabályozottság, egyes adótörvények közötti párhuzamos szabályozás, pontatlan fogalom meghatározás, joghézagok);
- Összhatásában értékelendő (itt több fontos kérdés is meg kell vizsgálni a minősítéshez, például: hány százalékát adja a költségvetési bevételeknek valamely adónem, mi az adó tárgya, alapja, mértéke, milyen kedvezményeket nyújt az állam egyes adónemek esetében stb.);
- Még napjainkban is egyik fő jellemzője az országspecifikusság, bár a globalizációs folyamatoknak, a nemzetközi integrációs folyamatoknak – gondolok itt elsősorban az Európai Unióra – köszönhetően, a nemzeti adórendszerek önálló léte nem vitatott, de egyre közelednek egymáshoz, egységesülési folyamat indult meg. (A harmonizáció legfontosabb eszköze a direktíva, mely

– bár közvetlenül nem hatályosul a nemzeti jogrendben – cselekvési kötelezettséget, a jogrendszerek közelítését írja elő a tagállamok számára, így segítve az egységesülési folyamatot.);

- Legfőbb követelményei: egyszerűség, igazságosság,⁴ legfontosabb kritériuma az érvényesülés illetve az érvényesíthetőség.
- Az adórendszer kialakítására több, egymással szoros kapcsolatban levő tényező hat, ezek sorában lehet kiemelni a már említett nemzetközi integrációs folyamatokat, az adófelségjoggal rendelkező jogalany – vagyis az állam – döntését, racionális gazdasági megfontolását.

A TŐKEJÖVEDELMEK ADÓZÁSÁNAK 2003. JANUÁR 1-JÉTŐL HATÁLYOS SZABÁLYAI ÉS A MÓDOSÍTÁS ELŐTTI SZABÁLYANYAG ÖSSZEHASONLÍTÓ ELEMZÉSE

A rövid adóelméleti alapvetést követően rátérek a jövedelemadókon belül a személyi jövedelemadó egyik sarkalatos pontját képező tőkejövedelmek adóztatásának vizsgálatára, melynek jogszabályi anyagát az 1995. évi CXVII. személyi jövedelemadóról szóló törvény XII. fejezete tartalmazza.

4 Az egyszerűség és az igazságosság alapelvek nem szorulnak különösebb magyarázatra. Az egyszerűség – ami egyébként más jogterületeken is vezérelvként jelenik meg, a jogalkotó nem törekszik direkt bonyolultságra –, az áttekinthetőséget, az önkéntes jogkövetést szolgálja. Az igazságosság az Alkotmányban megfogalmazott közteherviselés alapelveiből következik, és például az szja törvény sávosan progresszív adóátlójában is érvényesül.

E fejezet keretében a tőkejövdelmek adóztatásának magyar szabályozását tekintem át oly módon, hogy az egyes adónemeket a törvényszöveg sorrendjével megegyező módon tárgyalom és minden esetben bemutatom a 2002. december 31-ig hatályban állt szabályanyagot, összevetve a T/945. számú törvényjavaslat – amit 2002. november 11-én az Országgyűlés el is fogadott – 2003. január 1-jétől hatályos rendelkezéseivel. A T/945. törvényjavaslat I. fejezete (19. §-tól 22. §-ig) és Záró rendelkezései [296. § (2), (3) s) pontja, (9), (10), (11) bekezdések] tartalmazzák azokat a módosításokat, melyek a tőkejövdelmek adózását érintik.

A T/945. számú törvényjavaslatra (egyszerű szerkezetbe foglaltan az 1995. évi CXVII. törvény változatlan rendelkezéseivel), miután az Országgyűlés elfogadta és 2003. január 1-jétől hatályba lépett, a továbbiakban mint 2003-tól hatályos szabályozásra fogok hivatkozni. A törvényi idézetek egyszerűbb megkülönböztetése érdekében a *2002. december 31-ig hatályos szabályanyagot* dőlt betűkkel, míg a *2003. január 1-jétől hatályos szöveget* félkövér-dőlt betűkkel emeltem ki.

A tőkejövdelmek között az alábbiakat nevesítette 2003 előtt a magyar szja törvény (1995. évi CXVII. törvény, XII. fejezet):

- kamatból származó jövedelem (65. §);
- értékpapírkölcsönzésből származó jövedelem (65/A. §);
- osztalékból származó jövedelem (66. §);
- árfolyamnyereségből származó jövedelem (67. §);

- tőzsdei összetett vagy származtatott ügyletekből származó jövedelem (67/A. §);
- vállalkozásból kivont jövedelem (68. §).

1. Kamatból származó jövedelem

A kamatból származó jövedelem tekintetében a 2002 végéig hatályos szabályozás az alábbi elemeket tartalmazta [65. § (1) a)–i)]:

- takarékbetét, takaréklevél, devizabetét kamata;
- nyilvánosan forgalomba hozott és forgalmazott, hitelviszonyt megtestesítő értékpapír hozadéka, amennyiben azt jogszabály kamatnak nevezi;⁵
- nyilvánosan forgalomba hozott befektetési jegynek a befektetési alapokról szóló törvény szerinti hozadéka;⁵
- magánszemély által nyújtott hitel, kölcsön kamata (a törvényi feltétel teljesülése esetén);⁶
- értékpapír zárt kibocsátású megszerzése esetén, vagy zárt forgalmazása során elért kamata;⁶
- a kifizető által a magánszemélytől felvett hitel, kölcsön után kifizetett kamat;⁷
- a tőkeértéknövelő, nyilvánosan forgalomba hozott és forgalmazott hitelviszonyt megtestesítő értékpapír tőkeérték-növekménye;

5 Ide értendő a kamat, vagy hozam helyett elért árfolyamnyereség is.

6 Feltéve, hogy e kamat a szerződéskötés időpontjában érvényes jegybanki alapkamatot legfeljebb 5 százalékkal haladja meg.

7 A kifizetőnél együttesen legfeljebb évi 200 ezer forint, személyenként legfeljebb évi 10 ezer forint számít kamatjövedelemnek.

- bármely hitelviszonyt megtestesítő értékpapír diszkont jegyzési ára és névértéke között, illetve tőkeértéknövekmény címén kamat helyett elért bevétel;
- biztosítási szerződéshez fűződő maradvéjkból származó jövedelem.⁸

A módosítást követően a kamat fogalmi körébe tartozó jövedelmek köre csupán egy elemmel lett gazdagabb:

65. § (1) j) a tőkepiacról szóló törvény szerinti tőzsdén kötött tőzsdei ügylet keretében megszerzett bevétel, valamint a Magyar Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatályba lépésének napjától az Európai Unió bármely más tagállamában működő, a tőkepiacról szóló törvény szerint elismert (szabályozott) piacnak minősülő tőzsdén kötött tőzsdei ügylet keretében megszerzett bevétel.⁹

Amikor azt írtam, hogy csupán egy elemmel bővíti a módosítás a kamatnak minősülő jövedelmek körét, nem tartalmi minősítést tettem. Ugyanis a módosításnak több vonatkozásban is alapvető jelentősége van.

Az első, hogy a jelenleg hatályos magyar szja törvény 65.§ (4) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a kamatból származó bevétel egésze jövedelem, amely után az adó mértéke 0 százalék. Ezek szerint a

tőzsdén kötött ügyletek árfolyamnyeresége a módosítás hatályba lépését követően kamatnak minősül majd, mely jövedelem után az adó mértéke 0 százalék lesz.

A módosítás mögötti jogalkotói szándék a tőzsdei forgalom élénkítése, hiszen az ott realizált ügyletek árfolyamnyeresége után az adó mértéke 0 százalékos lesz és így, kedvezőbb feltételek biztosítása mellett valószínű, hogy több befektetőre és nagyobb összértékű befektetésre lehet majd számítani – többek között – a Budapesti Értéktőzsdén.

A másik, az elsőként említett pozitív hatás mellett szót kell ejteni az Európai Unióhoz való csatlakozásunk napján hatályba lépő rendelkezésről is, illetve ennek a szabálynak a jelentőségéről.

65. § (1) j) „...az Európai Unió bármely más tagállamában működő, a tőkepiacról szóló törvény szerint elismert (szabályozott) piacnak minősülő tőzsdén kötött tőzsdei ügylet keretében megszerzett bevétel”¹⁰

A tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény értelmező rendelkezései között szerepel a módosításban hivatkozott elismert, vagy más néven szabályozott piac fogalma.

„29. elismert (szabályozott) piac: az elfogadott ország tőzsdéje és minden más olyan piaca, ahol meghatározott szabályok szerint a kereslet és a kínálat egy helyen koncentrálódik és kielégíti az alábbi feltételeket:

a) a piacra lépés és a kereskedés valamely felügyeleti hatóság által

⁸ A törvény ezen a helyen három kivételt említ: ha a törvény egyéb jövedelemnek minősíti, tíz évnél rövidebb lejáratú életbiztosítás, három évnél rövidebb lejáratú nyugdíjbiztosítás egyösszegű szolgáltatásából származó jövedelem.

⁹ Módosító rendelkezés szerinti szakaszszám: T/945. számú törvényjavaslat 19. § (1)

¹⁰ Módosító rendelkezés szerinti szakaszszám: T/945. számú törvényjavaslat 19. § (1)

jóváhagyott szabályok, piaci szokványok szerint folyik,

b) rendszeres időszakonként, meghatározott időben működik,

c) a piaci szereplők működésére, tevékenységére vonatkoznak bizonyos minimális feltételek (tőkekövetelmény, letéti előírás stb.),

d) biztosított a nyilvános áralakulás (a nap elején, napközben és a nap végén kötelező az árakat, továbbá a forgalmi adatokat nyilvánosságra hozni),

e) a forgalmazott pénzügyi eszközök piacra bevezetésének a minimális feltételeit meghatározzák,

f) a piaci kereskedelemben szereplő pénzügyi eszközök kibocsátói nyilvánosságra hoznak minden olyan adatot, amely a pénzügyi eszköz árát, árfolyam-alakulását érinteti (transzparencia),

g) a piaci szereplők a felügyeleti hatóság részére adatszolgáltatást teljesítenek a saját tevékenységükről, és

h) a piacot a Felügyelet elismeri (nyilvántartásba veszi és közzéteszi)."

Tehát ugyancsak kamatként elismert jövedelemnek minősül majd EU csatlakozásunk után más EU tagállam a tőkepiacról szóló jogszabályunkban megfogalmazott, elismert piac feltételeinek eleget tevő tőzsdén megszerzett árfolyamnyereség is.

A törvény szóban forgó rendelkezése több alapelvvel is összhangban áll, így például érvényesül a diszkriminációmentesség alapkövetelménye, hiszen nem tesz különbséget a magyarországi tőzsdén és az Európai Unió tagállamaiban működő

tőzsdén folytatott tevékenységekből származó jövedelem között.

„A Maastrichti Szerződés által lényegesen nem módosított Római Szerződésnek az adózásról szóló részéből különösen két rendelkezést érdemes kiemelnünk jogharmonizációs szempontból. Egyrészt az adójogszabályok tekintetében alapelveként fogalmazódik meg a diszkriminációmentesség követelménye ...”¹¹

A fentiekben leírtak alapján elmondhatjuk, hogy a négy szabadság közül a tőke szabad áramlását is elősegíti az említett módosítás, ami egyértelműen az EU-s és a magyar joganyag összhangjának megteremtését célozza.

Az eddigiekben tárgyalt legfőbb módosításon túl még két kisebb módosításra is felhívnam a figyelmet. Mindkettő a 2003-tól hatályos szja törvény 65. § (9) bekezdésében lesz megtalálható.¹²

Az új szabályozás alapján nem lehet az egyéni vállalkozónak ilyen minőségben megszerzett bevételére a 65. § rendelkezéseit alkalmazni, azaz az egyéni vállalkozó kamatbevételére nem vonatkozik a 0 százalékos adómérték.

Az új bekezdés második fordulata gyakorlatilag kiveszi a 65. § hatálya alól az árutőzsdén kötött ügyletből származó bevételt, így arra az önálló tevékenységből származó jövedelem adóztatásának szabályait rendeli alkalmazni. Egy esetben azonban mégis alkalmazható árutőzsdei ügylet esetén a 65. § (1) j) szerinti rendel-

11 Kakuk János: Adóharmonizáció az Európai Unióban. Európai tükkör Műhelytanulmányok 37. sz. 1998. 66. oldal

12 Erről rendelkezik: T/945. számú törvényjavaslat 19. § (2)

kezés, azaz kamatnak minősül a bevétel egésze, mégpedig akkor, ha a tőzsdei ügylet nem áruval történő teljesítéssel szűnik meg.¹³

2. Osztalékból származó jövedelem

A 2002 végéig hatályos szja törvényünk szerint osztaléknak minősült [66. § (1) a)–d)]:

a) a társas vállalkozás adózott eredményéből a társas vállalkozás magánszemély tagja, részvényese, alapítója, tulajdonosa részesedése, ideértve az adózott eredményből a kamatozó részvény utáni kamatot is;

b) a társas vállalkozás magánszemély tagja, részvényese, alapítója, tulajdonosa által a jegyzett tőke emelésével értékpapír formájában vagy az értékpapír névértékének emelése révén megszerzett vagyoni értéknek az a része, amely a társas vállalkozás jegyzett tőkéjén felüli saját vagyonából származik, feltéve, hogy az nem minősül a d) pont rendelkezésében említett jövedelemnek;

c) a külföldi állam joga szerint osztaléknak minősülő jövedelem;

d) a magánszemély által a jegyzett tőke emelésével dolgozói részvény, dolgozói üzletrész formájában megszerzett vagyoni értéknek az a része, amely a társas vállalkozás jegyzett tőkéjén felüli saját vagyonából származik.

Ahogy a már a felsorolás szövegének eltérő szedéséből is kiderül, a módo-

sítás nem hagyta változatlanul ezt a felsorolást, mivel 2003. január 1-jétől csupán az a) és c) bekezdés szerinti jövedelem minősül osztalékjövedelemnek. Az osztalék esetében viszont nemcsak egy jelentős változást hoz a módosítás, hiszen az adó kiszámításának módja is jelentősen megváltozott.

A T/945. törvényjavaslat 296. § (2) által hatályon kívül helyezett két bekezdés számviteli szempontból igen közel áll egymáshoz, mivel mindkét esetben a társaság jegyzett tőkéjének emelésére az azon felüli saját vagyonból került sor és az emelés által valamely részesedést megtestesítő értékpapír névértékének emelésére, vagy újabb ilyen jellegű értékpapír kiállítására került sor. A két bekezdés közti különbséget csak az adta, hogy az első esetben az említett vagyoni értéket a társaság tagja vagy tulajdonosa szerezte meg, míg a második esetben a társaság dolgozója.

További – véleményem szerint nem feltétlenül védhető – eltérés volt még e két osztalékjövedelemmel kapcsolatos szabályozás között az adó mértéke, mert míg a tag, vagy tulajdonos által ily módon szerzett osztalék után az adó mértéke egyenesen 20 százalék, addig a dolgozó által szerzett osztalékra 35 százalékos adómérték vonatkozik.¹⁴ A különbségtétel során feltehetőleg az vezérelhette a törvényhozót, hogy a dolgozói részvények, illetve üzletrészek tipikusan ingyenesek, vagy nagyon kedvezményesek, míg a tulajdonosok esetén a saját társaságuk adózott eredménye egy részének jegyzett tőkévé

¹³ Hanem például egy ellentétes irányú, azonos lejáratú és kötésnagyságú ügylet megkötésével.

¹⁴ Az adómértékeket az szja törvény 66. § (5) és (11) határozta meg.

való átalakításáról van szó, ami kétségkívül más megítélésre adhat okot.

A jogbiztonság elvének érvényesülése miatt természetesen ha a társas vállalkozás a jegyzett tőkéje emelésének bejegyzése iránti kérelmet 2002. december 31-ig benyújtotta a cégbíróság részére, akkor a magánszemélyek – legyen az tulajdonos, tag, vagy dolgozó – által így megszerzett vagyoni érték után az adót a 2002. december 31-én hatályos szja törvény alapján kell meghatározni.¹⁵

Mivel tehát e két osztalékjövdelem szerzési módot a 2003. január 1-jétől ha-

tályos szja törvény már nem ismeri, így természetesen az ezekre vonatkozó 66. § (5) és (11) bekezdések is hatályukat veszítették.

Másik igen lényeges változás az osztalékból származó jövedelmek adózása kapcsán a 66. § (1) a) szerinti – adózott eredményből való tulajdonosi részesedés – osztalékot terhelő adó kiszámításának módjában következik be. A változások könnyebb áttekinthetősége érdekében a korábbi és a 2003-tól hatályos szabályokat az 1. táblázatban hasonlítottam össze.¹⁶

1. táblázat

Az osztalékadó szabályai

Szempont	2002. december 31-ig hatályos	2003. január 1-jétől hatályos
Magánszemélyre jutó érték meghatározása	(saját tőke – értékelési tartalék) x vagyoni betét aránya	
„Határösszeg” meghatározása	magánszemélyre jutó érték x jegybanki alapkamat ¹⁷ kétszerese	magánszemélyre jutó érték 30 százaléka
Adómérték	<ul style="list-style-type: none"> • „határösszeget” meg nem haladó részre: 20 százalék • „határösszeget” meghaladó részre: 35 százalék 	
Milyen osztalékra vonatkozik	2003. december 31-ig kifizetett	2004. január 1-jétől kifizetett
Adólevonás szabályai	az adót a kifizető az osztalék-kifizetés napján állapítja meg és vonja le	az adót a kifizető a kifizetés időpontjában megállapítja, bevallja és megfizeti
Osztalékkelőleg mértéke	20 százalék	20 százalék

A táblázat a szerző összeállítása

15 Erről rendelkezik: T/945. számú törvényjavaslat 296. § (10)

16 A kapcsolódó szabályokat az szja-törvény 66. § (2)–(4) tartalmazza, a módosító rendelkezés szerinti

szakaszszámok: T/945. számú törvényjavaslat 20. § (1)–(2) és 296. § (9)

17 Az osztalék-megállapítás évének első napján érvényes jegybanki alapkamat.

Az osztalék adójának meghatározásához eddig használt jegybanki alapkamat felváltását egy fix – jelenleg 30 százalékos – kulccsal több szempontból is szerencsésnek találom. Egyrészt a hosszú évek óta – szerencsére – csökkenő tendenciát mutató jegybanki alapkamat kétszerese már csak igen kis mértékű osztalék kifizetésére adott lehetőséget úgy, hogy az még teljes egészében az alacsonyabb, 20 százalékos adókulcs alá essen. Másfelől pedig a fixen meghatározott érték kiszámíthatóbb rendelkezést eredményez, mintha egy olyan állandóan változó tényezőt alkalmaznánk, mint a jegybanki alapkamat.

E váltás következetességét jól példázza, hogy az megjelenik a törvény osztalékról rendelkező részében mindenhol, így az ügyvédi irodák tagjainak osztalékáról rendelkező 66. § (6)-ben is. Ennek megfelelően az ügyvédi iroda tagja esetében a választható második számítási mód megváltozott: korábban „*az osztalék megállapítása évének első napján érvényes jegybanki alapkamat kétszeresével számított részt meg nem haladó összeg után 20 százalék, az ezt meghaladó összeg után 35 százalék az adó mértéke.*”

A módosítás hatályba lépését követően ez a törvényszakasz a következő: „***az osztalék megállapításának évét megelőző adóévben kifizetett összeg 30 százalékát meg nem haladó rész után 20 százalék. Az ezt meghaladó rész után 35 százalék az adó mértéke.***”¹⁸

A belföldi illetőségű magánszemély külföldön is adóztatható jövedelme, illetve a külföldi állam joga szerint osztaléknak minősülő jövedelem [66. § (1) c)] adózása kérdésében jelentős változás nem történt, némi fogalmazásbeli pontosításra, illetve a (8) és (9) bekezdések sorrendjének megcserélésére került sor.

A külföldi állam joga szerint osztaléknak minősülő jövedelem után az adó mértéke 20 százalék, így megállapítható, hogy ma Magyarországon az osztalékadó effektív mértéke 34,4 százalék,¹⁹ ami az Európai Unió tagországaikhoz képest – ahogyan arra később rámutatunk – elég alacsonynak mondható.²⁰

2. Árfolyamnyereségből származó jövedelem

A 2002 végéig és a 2003-tól hatályos törvénysszöveg 67. §-a foglalkozik e tőkejövedelem típussal, melyben már az árfolyamnyereségből származó jövedelem meghatározásánál komoly változással találkozunk. Azért jelentős-e változás, mert nem csupán a jövedelem definíciójának megfogalmazása változott terminológiai szempontból, hanem a jövedelem meghatározásnak a koncepciója is.

67. § (1) *Árfolyamnyereségből származó jövedelem a magánszemély által átruházott, birtokba adott (e § alkalmazásában a továbbiakban: átruházott) értékpapírokra az adóévben elszámolt árfolyamnyereség együttes*

18 Módosító rendelkezés szerinti szakaszszám: T/945. számú törvényjavaslat 20. § (3)

19 $r_{eff} = 1 - (1 - r_{TA}) (1 - r_{SZJA}) = 1 - (1 - 0,18) (1 - 0,2) = 0,344$

20 Az összehasonlításhoz lásd a 4. és az 5. táblázatokat.

összegéből az a rész, amely meghaladja a magánszemély által átruházott, az átruházás időpontjában a tőkepiacról szóló törvény szerinti tőzsdére bevezetett részvényekre az adóévben elszámolt árfolyamveszteség együttes összegét.

67. § (1) Árfolyamnyereségből származó jövedelem az értékpapír átruházására (ide nem értve a kölcsönbe adást) tekintettel megszerzett bevételnek az a része, amely meghaladja az értékpapír megszerzésére fordított érték és az értékpapírhoz kapcsolódó járulékos költségek együttes összegét.²¹

A terminológiai különbség abban áll, hogy a korábbi törvényszöveg a jövedelmet ez esetben az árfolyamnyereség és árfolyamveszteség különbözeteként határozta meg, mely két fogalom definícióját a (9) bekezdésben adta meg.²² Az új szöveg azonban a „klasszikus”, jövedelem egyenlő bevétel mínusz költség szempontból közelíti meg az árfolyamnyereségből származó jövedelem meghatározá-

sát, így nincs is szüksége további foglommagyarázatra.²³

Ennél még jelentősebb különbség az, hogy míg a 2002. évben hatályos szabályozás lehetővé tette a jövedelem kiszámításánál az árfolyamnyereség csökkentését a tőzsdére bevezetett részvényeken elszenvedett árfolyamveszteségek összegével, addig ezt az új szabályozás már nem engedi. Az új szabályozás szerint az értékpapír átruházásából származó bevételnek a szerzésekori értékkel és járulékos költségekkel csökkentett összege a jövedelem. E változás háttérében nyilvánvalóan az áll, hogy – mint azt a későbbiekben tárgyalni fogom – a tőzsdei értékpapírok átruházásából származó jövedelmekre 2003-tól 0 százalékos adókulcs vonatkozik, így ha az ilyen jellegű nyereség után nem kell adót fizetni, akkor indokolatlan volna a veszteséget, mint más ügyletekből származó árfolyamnyereséget csökkentő tényezőt továbbra is figyelembe venni.

Az új szabályozásnak azonban a 67. § (1) bekezdésénél az eddig már idézett részhez képest van még egy fordulata, ami lényegében egyértelműsíti – egy másik jogszabályhelyre, a 65. § (1) j) pontjára való utalással –, hogy a tőzsdei értékpapírok átruházásából származó jövedelmekre 2003-tól nem vonatkoznak az árfolyamnyereség adóztatásának rendelkezései, hiszen az a továbbiakban kamattjövodelemnek számít.

67. § (1) Nem minősül árfolyamnyereségből származó jövedelemnek az említett különbözetből az a rész,

²³ 2003. január 1-jétől a (9) a) és b) pontja hatályát is veszítette, mely pontok az árfolyamnyereség és árfolyamveszteség definícióját tartalmazták.

²¹ Módosító rendelkezés szerinti szakaszszám: T/945. számú törvényjavaslat 21. § (1)

²² a) árfolyamnyereség: az értékpapír visszerthes átruházása (ide nem értve az értékpapír kölcsönbe adását) ellenében megszerzett bevételnek az a része, amely meghaladja az értékpapír megszerzésére fordított érték és az értékpapírhoz kapcsolódó járulékos költségek együttes összegét; nem minősül azonban árfolyamnyereségnek az említett különbözetből az a rész, amelyet e törvény előírásai szerint egyéb jövedelem vagy kamatból származó jövedelem megállapításánál kell figyelembe venni;
b) árfolyamveszteség: az értékpapír megszerzésére fordított érték és az értékpapírhoz kapcsolódó járulékos költségek együttes összegéből az a rész, amely meghaladja az értékpapír visszerthes átruházása (ide nem értve az értékpapír kölcsönbe adását) ellenében megszerzett bevételt.

amelyet e törvény előírásai szerint más jövedelem megállapításánál kell figyelembe venni, valamint az e törvény szerint kamatnak minősülő bevétel alapján megállapított különbözet.²⁴

Az adó mértékében nem következett be változás, az továbbra is 20 százalék, melyet az árfolyamnyereség-jövedelem után kell megfizetni.

Lényeges változás következett be viszont a jövedelem utáni adó megállapításának, bevallásának és megfizetésének tekintetében. A korábbi szabályozás eleve különbséget tett a tőkepiacról szóló törvényben meghatározott befektetési szolgáltatók és az egyéb kifizetők között.

A befektetési szolgáltatók idevágó kötelezettségeit a 67. § (3) és (4) bekezdései tartalmazták. E szerint a befektetési szolgáltatóknak negyedévente, a negyedévet követő hó 12. napjáig kellett a közreműködésükkel átruházott értékpapírok után a magánszemély által megszerzett jövedelem adóját megállapítani, bevallani, levonni és megfizetni. Emellett jogosultak voltak az adóéven belüli olyan árfolyamveszteségeket jövedelemcsökkentő tételként figyelembe venni, melyek tőzsdére bevezetett értékpapírok átruházásából keletkeztek.

Az egyéb kifizetőkről a 67. § (5) bekezdése rendelkezett, melyeknek a jövedelemszerzés napján kellett megállapítani, bevallani, levonni és megfizetni az árfolyamnyereség adót. Mivel ezek a kifizetők nem voltak jogosultak közreműködni tőzsdei értékpapírok átruházásában, így

természetesen ilyen jellegű árfolyamveszteséget sem vonhattak le a magánszemély jövedelméből.

Mindezekkel szemben az új szabályozás már nem tesz különbséget kifizetők között – hiszen a tőzsdei értékpapír átruházás árfolyamvesztesége már nem lehet jövedelemcsökkentő tétel, így a jövedelem meghatározásának is egyformán kell történnie bármely kifizetőnél – és az adó megállapítására, bevallására és megfizetésére is egységes időpontot rendel alkalmazni. Ez az időpont se nem a negyedévet követő hó 12. napja, sem pedig a jövedelemszerzés napja, hanem sokkal kézenfekvőbbben a kifizetés időpontja.²⁵

67. § (5) A kifizető az adót a kifizetés időpontjában megállapítja, valamint az adózás rendjéről szóló törvényben meghatározottak szerint bevallja és megfizeti.²⁶

A korábbi szabályozás (6) bekezdése alapján minden kifizető köteles volt az adóévet követően a magánszemély részére igazolást kiállítani a közreműködésével szerzett árfolyamnyereség- jövedelemről, a megfizetett adóról és a figyelembe vett árfolyamveszteségről, különös tekintettel az esetlegesen továbbvihető árfolyamveszteségre.²⁷ 2003-tól ez a rendelkezés szintén hatályát veszítette.

²⁴ Módosító rendelkezés szerinti szakaszszám: T/945. számú törvényjavaslat 21. § (1)

²⁵ Az adó levonására és a költségvetés felé történő megfizetésére mind számviteli, mind adminisztrációs szempontból ésszerűbbnek mutatkozik a jövedelem magánszemély részére való kifizetésének napja.

²⁶ Módosító rendelkezés szerinti szakaszszám: T/945. számú törvényjavaslat 21. § (2)

²⁷ Ha adóévben a figyelembe vehető árfolyamveszteség meghaladta az árfolyamnyereség összegét, akkor az göngyölíthető volt, azaz következő évben jövedelmet csökkentő tételként volt figyelembe vehető.

67. § (7) *A magánszemély az adót az adóbevallás benyújtására előírt határidőig megállapítja és bevallja, bevallásában a kifizető által levont adó összegét megfizetett adóelőlegként veszi figyelembe.*

A korábbi szabályozás tág lehetőségeket biztosított az árfolyamnyereség-jövedelem csökkentésére és ezáltal a személyi jövedelemadó bevallást követően a már megfizetett adóelőleg egy részének visszaigénylésére. A háromféle különböző csökkentő tétel a következő volt:

a) az értékpapír megszerzésére fordított értéknek és az értékpapírhoz kapcsolódó járulékos költségeknek az a része, amelyet a kifizető az árfolyamnyereség vagy az árfolyamvesztés megállapításánál nem vett figyelembe;²⁸

b) az adóéven belül a (3) bekezdés szerinti kifizető által az árfolyamnyereségből származó jövedelem megállapításánál nem érvényesített, a kifizető igazolásában feltüntetett továbbvihető árfolyamvesztés;

c) a továbbvihető ügyleti veszteségek [67/A. § (4) bekezdés b) pont] az a része, amelyet az adóévi tőzsdei összetett vagy származtatott ügyletből származó jövedelem megállapításánál nem érvényesített.

Ezek alapján tehát a korábbi szabályozás lehetőséget adott a figyelembe nem vett értékpapír megszerzési érték és járulékos költség, a továbbvihető árfolyamvesztés és az összetett, illetve származtatott tőzsdei ügyletek veszteségének ér-

vényesítésére az árfolyamnyereség jövedelem meghatározásakor. Az előbbieken, mikor tág lehetőségeket említettem, akkor ezeken kívül arra is gondoltam még, hogy e háromféle csökkentő tételt nem csak az adott adóévben volt lehetőség érvényesíteni, hanem a még nem érvényesített részt a következő, sőt az előző adóévre²⁹ vonatkozó bevallásban is figyelembe lehetett venni, természetesen maximum az érintett árfolyamnyereség jövedelem mértékéig.

A kedvezmények terén még tovább ment a jogalkotó, mivel a következő, vagy előző adóévre vonatkozóan ezeket a tételeket – hasonlóan a tárgyévhez – nemcsak árfolyamnyereség-jövedelem meghatározásakor, hanem tőzsdei összetett vagy származtatott ügylet jövedelmének meghatározásakor is figyelembe lehetett venni.

A változásokat ez esetben is a már említett tőzsdei értékpapír, illetve összetett vagy származtatott ügyletek jövedelmének gyakorlati adómentesítése indukálta, aminek következtében az új szabályozás már csak a fenti felsorolás a) pontját (félkövéren szedve) ismeri. A göngyölíthető árfolyamvesztéséről és tőzsdei ügyleti veszteségről szóló b) és c) pontok hatályon kívül helyezése mellett a jogalkotó természetesen gondoskodott a jogbiztonság elvének érvényesüléséről is, mikor az elfogadott törvényjavaslat 296. § (11) bekezdésében úgy rendelkezik, hogy a 2003. évi adóbevallásban még érvényesít-

28 Módosító rendelkezés szerinti szakaszszám: T/945. számú törvényjavaslat 21. § (3)

29 Előző adóévre vonatkozóan csak önellenőrzéssel lehetett érvényesíteni bármely, az aktuális adóévben már nem érvényesíthető csökkentő tételt.

hető az árfolyamnyereség terhére³⁰ a 2002. adóévről göngyölített árfolyam- és tőzsdei veszteség.

T/945. 296. § (11) A magánszemély a 2002. évi árfolyamnyereségből származó jövedelem vagy tőzsdei összetett vagy származtatott ügyletből származó jövedelem megállapításánál nem érvényesített, a 2002. évi adóbevallásában feltüntetett továbbvihető árfolyamveszteséget, továbbvihető ügyleti veszteséget a 2003. évben megszerzett árfolyamnyereségből származó jövedelem csökkentéseként adóbevallásában figyelembe veheti.

Ahogy az azt már az árfolyamnyereségről szóló jelen rész bevezetőjében említettem, a régi szabályozás még adott definíciót az árfolyamnyereségre és veszteségre, amit az új szabályozás már nem követ. Egyfelől azért nem, mert az árfolyamnyereség régi definícióját majdnem szó szerint átvéve adja meg az (1) bekezdésben az árfolyamnyereség jövedelmének definícióját – ezáltal az új törvény lényegében azonosítja az árfolyamnyereséget a jövedelemmel –, másfelől pedig azért nem, mert az árfolyamveszteség meghatározása a továbbiakban nem szükséges, hiszen az 2003-tól nem csökkentő tétel és nem is göngyölíthető évek között.

A 67. § (9) bekezdés c) pontjának tartalma változatlan, s ez tételesen felsorolja, hogy a különböző típusú értékpapíroknál mit kell érteni a megszerzésre fordított érték alatt, illetve hogy ez az érték hogyan határozható meg. Ugyanez a bekezdés ha-

tározza meg az értékpapírhoz kapcsolódó járulékos költség fogalmát is, melynek legfőbb elemei a következők:

67. § (9) d) az értékpapír megszerzésével, tartásával vagy átruházásával össze-függésben nyújtott, a tőkepiacról szóló törvény szerinti befektetési szolgáltatási tevékenység ellenértékéeként, valamint az értékpapír megszerzésének alapjául szolgáló vételi jog és az értékpapír átruházásának alapjául szolgáló eladási jog ellenértékéeként a magánszemélyt terhelő, igazolt összeg.

A 67. § (10) bekezdésében csak kisebb, az új szabályozás terminológiájának megfelelő változás következett be, mikor a jövedelemszerzés napjának meghatározásakor a korábbi árfolyamnyereség és árfolyamveszteség helyett az új szabályozás már csak jövedelemről szól.

A 2002. december 31-ig és a 2003. január 1-jétől hatályos szabályozásnak az itt ismertetett főbb szempontok szerinti összevetését szemléletesen mutatja a 2. táblázat, mely egyúttal a tőzsdei ügyletből származó jövedelmek adóztatásában bekövetkezett változások követését is lehetővé teszi.

3. Tőzsdei összetett vagy származtatott ügyletből származó jövedelem

A 2002. december 31-ig hatályos szabályozás 67/A. §-a foglalkozott a tőzsdei ügyletekből szerzett jövedelmek adózási szabályainak meghatározásával. Az egész 67/A. § jellegét és felépítését tekintve számos hasonlóságot mutatott az árfolyamnyereségből szerzett jövedelmet szabályozó 67. §-sal, természetesen figye-

³⁰ Azért csak az árfolyamnyereség terhére, mert a 2003. adóévben a tőzsdei összetett és származtatott ügyletekre már a 0 százalékos adókulcs vonatkozik.

2. táblázat

Az árfolyamnyereség és az egyéb tőzsdei jövedelem adószabályai

Szempont	Árfolyamnyereségből származó jövedelem		Tőzsdei jövedelem (összetett vagy származtatott ügyletből)	
	2002. december 31-ig	2003. január 1-jétől	2002. december 31-ig	2003. január 1-jétől
Jövedelem	67. § (1) – A magánszemély által átruházott értékpapírokra az adóévben elszámolt árfolyamnyereség együttes összegéből levonva a magánszemély által átruházott tőzsdére bevezetett részvényekre az adóévben elszámolt árfolyamvesztés együttes összegét.	67. § (1) – Az értékpapír átruházására tekintettel megszerzett bevételnek az a része, amely meghaladja az értékpapír megszerzésére fordított érték és az értékpapírhoz kapcsolódó járulékos költségek együttes összegét. <i>Nem minősül árfolyamnyereségből származó jövedelemnek az e törvény szerint kamatnak minősülő bevétel.</i>	67/A. § (1) – A magánszemély által tőzsdei összetett ügyleten vagy tőzsdéi származtatott ügyleten az adóévben elszámolt nyereségek együttes összegéből levonva a tőzsdei összetett ügyleten vagy tőzsdéi származtatott ügyleten az adóévben elszámolt veszteségek együttes összegét.	67/A. § egésze hatályon kívül helyezve. 65. § (1 j) – A tőzsdei ügylet keretében megszerzett bevétel kamatnak minősül.
Az adó mértéke	20 százalék	20 százalék	20 százalék	0 százalék
Adó megállapításának és megfizetésének időpontja	<ul style="list-style-type: none"> (3)–(4) a tőkepiacról szóló törvényben meghatározott befektetési szolgáltató negyedévenként, az időszakot követő hó 12. napjáig megállapítja, levonja és megfizeti az adót; (5) az egyéb kifizető a jövedelemszerzés napján megállapítja, levonja és megfizeti az adót; 	(5) valamennyi kifizető az adót a kifizetés időpontjában megállapítja, valamint az adózás rendjéről szóló törvényben meghatározottak szerint bevallja és megfizeti.	(3)–(4) A tőkepiacról szóló törvényben meghatározott kifizető negyedévenként , az időszakot követő hó 12. napjáig megállapítja, levonja és megfizeti az adót.	hatályon kívül helyezve

<p>Igazolás adása a megállapított jövedelemről és adóról</p> <p>Magánszemély adóbevallásában érvényesíthető, jövedelmet csökkentő tételek</p>	<p>(6) kötelező, következő év január 31-ig</p> <ul style="list-style-type: none"> • értékpapír megszerzésére fordított értéknek és járulékos költségnek a kifizető által figyelembe nem vett részét; • kifizető igazolásában feltüntetett (éven belül és túl) továbbvihető árforlyamveszteséget; • továbbvihető tőzsdei összetett vagy származtatott ügyletből származó veszteségnek azt a részét, amelyet az adóévi tőzsdei ügyletből származó jövedelem megállapításánál még nem érvényesített. 	<p>hatályon kívül helyezve</p> <ul style="list-style-type: none"> • értékpapír megszerzésére fordított értéknek és járulékos költségnek a kifizető által figyelembe nem vett részét; • kifizető igazolásában feltüntetett (2002-ben nem érvényesített) továbbvihető árforlyamveszteséget, és tőzsdei ügyleti veszteséget, de ez már csak csökkentheti. 	<p>(6) kötelező, következő év január 31-ig</p> <ul style="list-style-type: none"> • kifizető igazolásában feltüntetett (éven belül és túl) továbbvihető ügyleti veszteséget; • továbbvihető árforlyamveszteségnek azt a részét, amelyet az adóévi árforlyamnyereségből származó jövedelem megállapításánál még nem érvényesített. 	<p>hatályon kívül helyezve</p> <p>hatályon kívül helyezve</p>
<p>Nyereség definíciója</p>	<p>Az értékpapír visszerthes átruházása ellenében megszerzett bevételnek a megszerzésre fordított érték és járulékos költségek együttes összegét meghaladó része.</p>	<p>nincs önálló definíció, a nyereséget azonosítja a jövedelemmel a 67. § (1)-ben.</p>	<p>az ügylet alapján a bevételek együttes összegéből az a rész, amely meghaladja az ügylet, az ügyletet alkotó egyes részületek alapján vagy az ügylet teljesítése érdekében felmerült igazolt kiadások (költségek) együttes összegét.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • hatályon kívül helyezve, mivel a tőzsdei bevétel egésze kamatjövedelemnek minősül.

<p>Veszteség definíciója</p>	<p>Az értékpapír megszerzésére fordított érték és járó költségek együttes összegéből az értékpapír visszerthes átruházása ellenében megszerzett bevétel.</p>	<p>nincs önálló definíció, mivel jelentősége is megszünt, mert nem vihető tovább és nem vonható össze a nyereséggel.</p>	<p>az ügylet, az ügyletet alkotó egyes részügyletek vagy az ügylet teljesítése érdekében felmerült igazolt kiadások (költségek) együttes összegéből a magánsemélyt a jövedelem-szerzés időpontjában megillető bevételek együttes összege.</p>	<p>hatályon kívül helyezve, mivel a tőzsdei bevétel egésze kamatjövedelemnek minősül a kiadások és költségek figyelembe vétele nélkül.</p>
<p>Jövedelemszerzés időpontja</p>	<p>Az adózó az árfolyamnyereséget és az árfolyamvesztéseket az értékpapír átruházásának a napjára állapítja meg.</p>	<p>Az adózó a jövedelmet az értékpapír átruházásának a napjára állapítja meg.</p>	<p>A tőzsdei összetett vagy származtatott ügyletből származó jövedelem tekintetében a jövedelem-szerzés időpontja az ügylet megszűnésének (lezárásnak) a napja. Ha az összetett ügyletet alkotó valamely részügylet úgy szűnik meg (zárul le), hogy ezáltal az összetett ügylet is megszűnik (lezárul), akkor a jövedelemszerzés időpontja a részügylet megszűnésének (lezárásnak) a napja.</p>	<p>hatályon kívül helyezve</p>

A táblázat a szerző összeállítása.

lembe véve azt, hogy a tőzsdei származtatott vagy összetett ügyletekből nyert jövedelmek jóval szűkebb, de mégis speciális területét jelentik a tőkejövedelmeknek, mint az árfolyamnyereség.

A 2. táblázat igen jó összehasonlítást ad – a kiemelt szempontok alapján – az árfolyamnyereség és a tőzsdei ügyletek jövedelme között, így itt csak a leglényegesebb, speciális elemekre térnek ki.

Mivel a fejezet célja egyértelműen a régi és az új szabályozás összehasonlítása, így a legfontosabb kiemelendő változás az, hogy a teljes 67/A. § 2003. január 1-jével hatályát veszítette. E drasztikus változásnak – mint azt a törvényjavaslat előterjesztésekor kommentárként hallhattuk – az az oka, hogy az utóbbi években tapasztalható forgalomcsökkenést és jelentős árfolyamzuhanást a Kormány szeretné megállítani és a tőzsdeélénkítés egyik lehetséges eszközeként az ott szerzett jövedelmek adókulcsát 0 százalékra mérséklí.

65. § (1) E törvény alkalmazásában kamat:

j) a tőkepiacról szóló törvény szerinti tőzsdén kötött tőzsdei ügylet keretében megszerzett bevétel, valamint a Magyar Köztársaság Európai Unióhoz történő csatlakozásáról szóló nemzetközi szerződést kihirdető törvény hatályba lépésének napjától az Európai Unió bármely más tagállamában működő, a tőkepiacról szóló törvény szerint elismert (szabályozott) piacnak minősülő tőzsdén kötött tőzsdei ügylet keretében megszerzett bevétel.³¹

(4) A kamatból származó bevétel egésze jövedelem, amely után az adó mértéke 0 százalék.

Az új szabályozásból tehát látható, hogy hosszú távú módosításról van szó, hiszen már előrelátóan a 2004-ben esedékes EU csatlakozásunkhoz kapcsolódóan is tartalmaz az idézett szakasz rendelkezést. Ez alapján csatlakozásunk után bármely uniós tagállam tőzsdéjén szerzett ügyleti bevétel kamatnak minősül és 0 százalék az utána fizetendő adó mértéke.

A tőzsdei ügylet a törvény szóhasználatában gyűjtőnévként viselkedik, az összetett és származtatott ügylet definícióját a 67/A. § (8) bekezdésében adta meg a törvény:

a) *tőzsdei összetett ügylet: olyan – a magánszemély által nem egyéni vállalkozóként kötött – tőzsdei ügylet, amelyet több tőzsdei ügylet (a részügyletek) összesített eredményére kötnek;*

b) *tőzsdei származtatott ügylet: olyan tőzsdei termékre – a magánszemély által nem egyéni vállalkozóként kötött – tőzsdei ügylet, amelynek értéke valamely más tőzsdei termék (így különösen áru, részvény, kötvény, részvényindex, deviza) árfolyamától függ.*

Bár a törvényi definíció megalkotásra került, mégis úgy gondolom, hogy igen röviden, de talán érdemes áttekinteni e tőzsdei ügylettípusok közgazdasági csoportosítását és gyakorlati értelmét. A tőzsdei ügyleteknek két típusát különböztetjük meg az alapján, hogy az ügylet megkötése és a teljesítés időben mennyire válik el egymástól.³²

31 Módosító rendelkezés szerinti szakaszszám: T/945. számú törvényjavaslat 19. § (1)

32 Lásd erről a témáról bővebben: Dr. Bozsik Sándor: Pénzügytan II. Miskolci Egyetemi Kiadó. Miskolc. 2002.

- azonnali (prompt) ügyletek;
- határidős (termin) ügyletek, melyek lehetnek futures és opciós ügyletek.

Az azonnali ügylet a legegyszerűbb ügylettípus, iránya szerint lehet eladás vagy vétel. Az azonnaliság azt jelenti, hogy az üzletkötés időpontja és a teljesítés időben nem távolodik el egymástól (2–7 napnál többet sehol nem igényel). Tárgya valamely tőzsdére bevezetett értékpapír, tehát látható, hogy az azonnali ügyletből származó jövedelmet a régi szabályozás az árfolyamnyereségből származó jövedelmek között tartotta számon (és nem a tőzsdei ügyletek között), míg az új szabályozás valamennyi tőzsdén szerzett jövedelmet kamatjövedelemnek tekint.

A határidős ügyletek esetén a teljesítés egy későbbi időpontban történik. A jelenben pontosan rögzítésre kerülnek az ügylet paraméterei, mint például az ár, a mennyiség, a minőség, vagy a teljesítés időpontja. A határidős ügyletek között vannak kötelező érvényű és opciós ügyletek. Az előbbi esetében a piaci szereplők az ügylet teljesítésétől nem állhatnak el, a megvásárolt pénzügyi eszközt a vevőnek ki kell fizetnie, az eladónak pedig át kell adnia a vevő részére. A tőzsdén létrejövő kötelező érvényű határidős ügyletet futures ügyletnek nevezzük.

Ezzel szemben a határidős ügyletek másik típusa, az opciós ügylet esetében a szerződő felek egyike nem köteles teljesíteni bármilyen kötelezettséget is. Ezt a felet az opció vevőjének hívjuk, aki ellenérték fejében – melyet az ügylet megkötésekor kifizet a másik félnek – jogot vásárol annak eldöntésére, hogy az op-

ció lejáratakor kíván-e élni az opció kínálta lehetőséggel. Az opciós ügylet irányultsága alapján lehet vételi, vagy eladási opció.

A határidős ügyletek mindkét altípusának – a futures és az opciós ügyleteknek is – lehet tárgya bármely tőzsdei termék, tehát a részvényen kívül, akár deviza, kamatláb, vagy tőzsdeindex is. Ez utóbbiakat, amikor nem egy konkrét értékpapír azonnali eladása, vagy vétele az ügylet tárgya, származtatott ügyleteknek nevezzük, amelyekből származó jövedelemre viszont már a 67/A. § vonatkozott.

A határidős ügyletek bármely altípusából ha többet kombinálunk (pl.: különböző kötési árú és irányultságú opciós ügyleteket), akkor összetett tőzsdei ügyletet kapunk, amire szintén a 67/A. § rendelkezései voltak irányadóak 2002. december 31-ig.

E rövid fogalommagyarázat után még kiemelném a tőzsdei ügyletből származó jövedelem fogalmának változását. A korábbi szabályozás – az árfolyamnyereségből származó jövedelem szabályozásával analóg módon – a következőt tekintette jövedelemnek:

67/A. § (1) Tőzsdei összetett vagy származtatott ügyletből származó jövedelem a magánszemély által tőzsdei összetett ügyleten vagy tőzsdei származtatott ügyleten az adóévben elszámtolt nyereségek együttes összegéből az a rész, amely meghaladja a magánszemély által a tőkepiacról szóló törvény szerinti tőzsdén kötött tőzsdei összetett ügyleten vagy tőzsdei származtatott ügyleten az adóévben elszámtolt veszteségek együttes összegét.

A tőzsdei ügylet nyereségével tehát szembe lehetett állítani az esetleges veszteségeket és a kettő különbségéből adódott az adó alapját képező jövedelem. Visszatekintve az árfolyamnyereségre, a változtatás után azt várnánk – az analógia alapján –, ha a tőzsdei ügylet nyereségét is a jövedelem egyenlő bevétel mínusz költség elven adná meg a törvényjavaslat. Ennek ellenére nem így fogalmaz, mikor a „tőzsdei ügylet keretében megszerzett bevétel” egészét tekinti jövedelemnek. A megoldás gyakorlatias, hiszen így nem kell definiálni, hogy mi tartozik a tőzsdei ügylet költségei közé, és hogyan kell számszerűsíteni azokat és erre nincs is szükség, hiszen a bevétel egésze után 0 százalék a fizetendő adó mértéke, így a fogalmak pontos szétválasztásának ez esetben jelentősége nincs.

Az ügyleti nyereséggel szemben elszámolható ügyleti veszteségek érvényesítésének, évek közötti göngyöltetésének szabályai megegyeztek az árfolyamnyereség esetén ismertettekkel, csakúgy, mint az ilyen jellegű veszteségek „kölcsonös” érvényesíthetőségének szabályai. (A tőzsdei ügyletből származó veszteség ügyleti nyereséggel szemben nem érvényesített része érvényesíthető volt az adóévi, vagy azt megelőző, vagy azt követő adóév árfolyamnyereségével szemben is, illetve fordítva.)

Ahogy már említettem, a törvényjavaslat záró rendelkezéseiben [296. § (11) bekezdés] lehetővé teszi, hogy a tőzsdei ügyleti veszteségnek a 2002-es adóévben nem érvényesített része utolsó alkalommal még érvényesíthető a 2003-as adóévben, az árfolyamnyereségből származó jövedelemmel szemben.

4. A vállalkozásból kivont jövedelem

A vállalkozásból kivont jövedelem adózása a legszorosabb kapcsolatot az osztalékból származó jövedelem adózásával mutatja, bár több jelentős eltérés is megfigyelhető. Közgazdasági szempontból a döntő különbség az, hogy az osztalék esetében a vállalkozás által a pénzügyi év során megtermelt adózott jövedelmet, vagy annak egy részét veszik ki a társaságból, aminek a saját tőkére csak annyi hatása van, hogy a kivett jövedelem összegével nem fog növekedni a saját tőke értéke.

Ezzel szemben a törvényben vállalkozásból kivont jövedelemként megnevezett összeg a társaság saját tőkéjét és ezen belül a jegyzett tőkéjét is csökkenti, még hozzá véglegesen, függetlenül attól, hogy a társaságnak volt-e pozitív eredménye és az osztalékként kifizetésre került-e. Az ilyen típusú jövedelem kivonásnak három fő csoportját különböztetem meg az alábbiak szerint:

1. A társaság cégbejegyzéssel létrejött és ezt követően minden tagnak egyszerre keletkezik vállalkozásból kivont jövedelme:
  - a társaság jogutód nélkül megszűnik (jegyzett tőke nullára csökken),
  - a társaság jegyzett tőkéjét tőkekivonás útján leszállítják (jegyzett tőke csökken, de nem nullára).
2. A társaság cégbejegyzéssel létrejött és ezt követően egyszerre csak egy, vagy több, de nem minden tagnak keletkezik vállalkozásból kivont jövedelme:
  - tagsági jogviszony megszüntetése kizárással,

- tagsági jogviszony megszüntetése rendes felmondással,
  - tagsági jogviszony megszüntetése azonnali hatályú felmondással,
  - tagsági jogviszony megszüntetése a vállalkozás átalakulása miatt, ha a tag a jogutódban nem kíván részt venni.
3. A társaság cégbejegyzésére nem került sor, így az előtársaság vagyont kell felosztani valamennyi tag között:
- cégbejegyzés iránti kérelem elutasítása miatt,
  - cégbejegyzés iránti eljárás megszüntetése miatt.

A különböző okok miatt bekövetkezett jövedelem kivonások mindegyikénél azonban egyforma elven történik a jövedelem megállapítása. Ez a jövedelem egyenlő bevétel mínusz költség megközelítés, ahol az egyes jogcímeknél csak kisebb-nagyobb eltérések mutatkoznak a bevételeknél, illetve a költségeknél. Ezeket az eltéréseket és azonosságokat mutatja szemléletesen a 3. táblázat, melyből megállapítható, hogy az egyes jövedelemkivonásoknál mit kell a magánszemély bevételének, illetve költségének tekinteni.

Lényeges utalása a törvénynek, hogy a legtipikusabb – valamennyi jövedelem kivonási módnál előforduló – költségnek, az értékpapír megszerzésére fordított értéknek a meghatározásához az árfolyamnyereségből származó bevételre vonatkozó megfelelő rendelkezéseket kell alkalmazni.

Jelentős törvényi változások nem következtek be a vállalkozásból kivont jövedelmek esetében, mivel az egyes módokat egyáltalán nem módosították, csu-

pán az adó megfizetésével kapcsolatban került be három új bekezdés.

A legfontosabb új rendelkezéseket a következőkben röviden áttekinthet. A vállalkozásból kivont jövedelem után az adó mértéke továbbra is 20 százalék, viszont bevezetésre került egy adót csökkentő tétel is, ami a jövedelem után külföldön megfizetett adó. Azonban – nemzetközi szerződés hiányában – a külföldön megfizetett adó figyelembe vételével sem csökkenhet a fizetendő adó a jövedelem 5 százaléka alá, amiből – figyelembe véve, hogy a belföldi adó mértéke 20 százalék – az következik, hogy a belföldön fizetendő adót maximum 75 százalékkal lehet csökkenteni ily módon.

68. § (6) A vállalkozásból kivont jövedelem után az adó mértéke 20 százalék. Belföldi illetőségű magánszemély által megszerzett jövedelem esetében az így megállapított adót csökkenti a jövedelem után külföldön megfizetett adó. A fizetendő adó – nemzetközi szerződés hiányában – a külföldön megfizetett adó beszámítása következtében nem lehet kevesebb a jövedelem 5 százalékánál.

A 2003-tól hatályos szja törvény 68. §-ának új, (9) bekezdése rendelkezik arról is, hogy – az alacsony adókulcsú államokat kivéve – a külföldi székhelyű minden olyan szervezetből kivont jövedelemre vonatkoznak e törvény rendelkezései, mely szervezetek az adott országban alanyai a társasági, vagy annak megfelelő adónak. E rendelkezés indoka is elsősorban a küszöbön álló EU csatlakozásunkban keresendő, hiszen akkor már Magyarország és az unió viszonyában is érvénye-

3. táblázat

A jövedelemkivonás bevétel- és költségelei

A jövedelemkivonás módja	Bevétel	Költség
A társaság jogutód nélküli megszűnése	vagyonfelosztási javaslat alapján a társas vállalkozás vagyonaiból megszerzett összeg	<ul style="list-style-type: none"> • a tagsági jogviszonyt megtestesítő értékpapír megszerzésére fordított érték • a társas vállalkozás kötelezettségeiből a magánszemélyre jutó kötelezettségek összege
Társas vállalkozás cégbejegyzése iránti kérelem elutasítása	a bejegyzésre nem került előtársaság vagyonaiból megszerzett összeg	<ul style="list-style-type: none"> • tagsági jogviszonyt megtestesítő értékpapír megszerzése érdekében már kifizetett összeg • az előtársaság kötelezettségeiből a magánszemélyre jutó kötelezettségek összege
Társas vállalkozás cégbejegyzése iránti eljárás megszüntetése	a bejegyzésre nem került előtársaság vagyonaiból megszerzett összeg	<ul style="list-style-type: none"> • a tagsági jogviszonyt megtestesítő értékpapír megszerzése érdekében már kifizetett összeg • az előtársaság kötelezettségeiből a magánszemélyre jutó kötelezettségek összege
Társas vállalkozás jegyzett tőkéjének tőkekivonás útján történő leszállítása	a társas vállalkozás vagyonaiból megszerzett – a számvitelről szóló törvény előírásai szerint vezetett nyilvántartásnak megfelelő – összeg	az értékpapír megszerzésére fordított értéknek a jegyzett tőke leszállításával arányos része
Magánszemély tagi jogviszonyának megszűnése (különösen kizárás, rendes vagy azonnali hatályú felmondás útján)	a társas vállalkozás vagyonaiból megszerzett – a számvitelről szóló törvény előírásai szerint vezetett nyilvántartásnak megfelelő – összeg	<ul style="list-style-type: none"> • a tagsági jogviszonyt megtestesítő értékpapír megszerzésére fordított érték • a társas vállalkozás kötelezettségeiből a magánszemély által – a jogviszony megszűnésével összefüggő elszámolás keretében – átvállalt kötelezettségek összege

A táblázat a szerző összeállítása.

sül a szabad tőkeáramlás, ezáltal várhatóan megnő majd a jelentősége a külföldi, elsősorban a tagállamokon belüli magyar tőkebefektetéseknek.

Ugyanezen § (10) bekezdése a meg nem fizetett adók csökkentése érdekében azokra az esetekre, amikor a társaság jogutód nélkül megszűnik, illetve az előtársaság cégbejegyzésére bármely okból nem kerül sor – tehát a kifizetővel szemben követelés a későbbiekben nem lesz érvényesíthető – szigorúbb adófizetési szabályokat ír elő. Eszerint ilyen esetben az adót

„a társas vállalkozás a jövedelemszerzés időpontjára megállapítja, valamint az adózás rendjéről szóló törvény előírásai szerint bevallja és – akkor is, ha a levonásra bármely okból nem kerülhet sor – megfizeti.”

Az már természetesen más kérdés, hogy a társaság az általa ilyen módon megfizetett adó összegét beszámíthatja a magánszeméllyel szembeni kötelezettségébe.

A TŐKEJÖVEDELMEK ADÓZÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

⇒ *Az egyes adónemek áttekintése*³³

A **kamatfizetés** – hatását tekintve – végeredményében minden tagországban társasági nyereségadót csökkentő tétel, amiből logikailag egyenesen következik

az, hogy a személyi jövedelemadón belül rendszeresen a legmagasabb kulccsal adóznak a kamatjövedelmek. Ellenpéldaként – első ránézésre – Görögországot lehetne felhozni, ahol is 0 százalék a kamatadó, de mindenképpen fel kell hívni a figyelmet arra, hogy e 0 százalékos kulcs csak az államkötvények kamatára vonatkozik. Az intézkedés célja egyértelmű: azáltal, hogy gyakorlatilag kiveszi az adóköteles jövedelmek közül az államkötvények kamatát nagyobb keresletet próbál indukálni irántuk. A másik véglet Dánia, ahol a kamatadó mértéke a legmagasabb Európa valamennyi országának személyi jövedelemadó kulcsai közül, mivel ott a kamatként szerzett jövedelem 62 százalékát kell adóként befizetni.

Az **osztalékadó** effektív mértéke az EU tagországaiban 29 és 74 százalék között változik. Magának az osztaléknak az adóztatása több, egymástól eltérő módszerrel történik, attól függően, hogy a társasági nyereségadó, az osztalékkifizető által levonandó adóelőleg és a személyi jövedelemadón belül az osztalékadó számítása milyen módszerrel kapcsolódik egymáshoz, ha ezek együttes hatását a törvényalkotó egyáltalán figyelembe veszi. Az osztalékadónak a klasszikus és ilyen szempontból legtisztább változata ma már csak Hollandiában figyelhető meg a tagországok közül, ahol a társaságok adózás előtti eredményükből 35 százalék nyereségadót kötelesek fizetni és az így keletkezett adózott, azaz osztalékként kifizethető jövedelmük – természetesen csak tényleges kifizetés esetén – további adókötelezettség alá esik. Ez pedig már a magánszemélyek által teljesítendő, sze-

³³ Valamennyi ebben a fejezetben található, EU tagországra vonatkozó adómértéknek, valamint a 39. oldalon található összefoglaló táblázatnak a forrása: J. Dethier – C. John: The Taxation of Capital Income in Hungary from the Perspective of European Integration. <http://www.worldbank.org/html/dec/Publications/Workpapers/WPS1900series/wps1903/wps1903.pdf>

mélyi jövedelemadó fizetési kötelezettség, ami például a legmagasabb jövedelemkategóriához tartozó adókulcsot, 60 százalékot figyelembe véve 74 százalékot, tényleges osztalékadót jelent. A tényleges adókulcs számítása a költségvetés szempontjából bír jelentőséggel, aminek rövid magyarázatára talán nem felesleges kitérni a lépések rövid ismertetésével:

1. Tételezzünk fel egy 100 egységnyi adózás előtti eredményt egy holland társaságnál.
2. A 35 százalékos társasági adó kifizetése után maradó adózott eredmény, ami osztalékként kifizethető:
 $100 \times (1 - 0,35) = 100 \times 0,65 = 65$ egység.
3. Ezt követően a legmagasabb, 60 százalékos kulccsal adózó természetes személynek marad:
 $65 \times (1 - 0,6) = 65 \times 0,4 = 26$ egység jövedelme.
4. A 100 egység kiindulási jövedelemből tehát 74 egység adó került kifizetésre, míg 26 egység adózott jövedelem maradt a természetes személynél, ami 74 százalékos tényleges adókulcsot jelent. Ezek alapján tehát a tényleges adókulcs kiszámításának általános képlete:

$$r_{eff} = 1 - (1 - r_{TA}) (1 - r_{SZJA}), \text{ ahol}$$

r_{eff} – tényleges adókulcs

r_{TA} – társasági nyereségadó kulcsa

r_{SZJA} – személyi jövedelemadó kulcsa

Ennek a klasszikus típusú osztalékadózásnak két fő problémája is van, melyek kiküszöbölésére az egyik lehetséges módszer a német osztalékadóztatás. E két fő probléma a következő: egyfelől a társaság tagjai a végeredményt tekintve egymástól különböző nagyságú adókulccsal adóznak adott esetben azonos összegű osz-

talék után, ami méltánytalannak tűnik, másfelől pedig a költségvetés szempontjából nincs biztosítva, hogy azonos társasági jövedelmek után azonos összegű adók folyjanak be, ami a költségvetés tervezésekor jelenthet problémát. E két problémára a német osztalékadó ad megoldást, mivel ott az osztalékként kifizetendő nyereségre jutó társasági adót, majd a kifizető által levonandó adóelőleget a jogosult természetes személy személyi jövedelemadójára tekintettel kell megállapítani és megfizetni, mely módszer – bonyolultabb számítása mellett – biztosítja, hogy a tényleges osztalék adókulcs minden esetben 53,8 százalék, azaz fix.³⁴

A hollandhoz hasonló, duplán történő adóztatás mérséklése érdekében több alkalmazott módszer is ismert. Ahhoz képest, hogy az enyhítés az adóztatás melyik szintjén biztosított, beszélhetünk tulajdonosi szintű könnyítésről, illetve társasági szintű könnyítésről. A tulajdonosi szintű könnyítésre szintén több példa is adódik az Európai Unión belül, melyekből az alábbiakat érdemes megemlíteni:

- a társaság által már befizetett adó egy része levonható a jogosult személyi jövedelemadójának osztalékra vonatkozó részéből (pl.: Egyesült Királyság, Írország);
- a jogosultnak a személyes jövedeleméből következő adókulcsnál alacsonyabb adókulccsal kell adóznia osztalék jövedelme után (pl.: Luxemburgban az osztalékadó kulcsa fele a személyi jövedelemadó kulcsának);

34 Az 53,8 százalék már tartalmaz egy Németországban időszakosan kivetett 7,5 százalékos többletadót is.

- a jogosultnak a személyi jövedelemadó kulcsától független, de attól jelentősen alacsonyabb kulccsal kell adóznia az osztalék után.

Ahogy már említettem, a duplán történő adóztatás mérséklése megvalósulhat a társaságok szintjén is, ám ezt a módszert jelenleg egyik EU tagország sem alkalmazza,³⁵ így csupán elvi jelentőségű lehetőségéről beszélhetünk. Mindazonáltal költségvetési és közgazdasági nézőpontból a mérséklés szintje irreleváns, mivel a tényleges adókulcs mértékét ez nem befolyásolja, hiszen az a fenti képletből következőleg a társasági szintű és személyi szintű adókulcsokból szorzat formában van származtatva.

Az **árfolyamnyereség** adóztatása a természetes személyek szintjén meglehetősen ritka az unióban. Görögországban az árfolyamnyereség egyáltalán nem adóköteles, míg más országokban csak bizonyos esetekben válik azzá. Tipikusan ilyenek a spekulatív célú ügyletek (például: értékpapír vétele és eladása bizonyos, meghatározott időszakon belül), illetve a jelentős mennyiségűnek minősített részvénycsomagok eladása.³⁶ Az itt említett példák megfigyelhetők Belgiumban, Franciaországban, Németországban és Hollan-

diában egyaránt. Ezzel szemben Dániában, Írországban és az Egyesült Királyságban az árfolyamnyereséget „normál” személyes jövedelemnek tekintik, így az erre vonatkozó adókulcs is megegyezik a személyi jövedelemadó kulcsaival (természetesen sávoktól függően).

A 4. és 5. táblázatban a 15 európai uniós tagország tőkejövedelem-adóztatási rendszerét lehet áttekinteni, amihez társul még az első oszlopban a társasági nyereségadó kulcsok feltüntetése is, aminek oka – az előzőekben leírtaknak megfelelően – az, hogy mind a kamatból, mind az osztalékból származó jövedelem adókulcsainak meghatározásakor gyakran figyelembe vett tényező a társasági adó mértéke.

A 4. táblázat az 1998-as adatokat tartalmazza a 33. lábjegyzetben megjelölt forrás alapján, mely adatok frissítését én végeztem el és foglaltam össze a 2001-es adatokat tartalmazó 5. táblázatban.

A frissítést az indokolta, hogy a közben eltelt 3 évben jelentős módosulások következtek be az EU tagállamok tőkejövedelmekre vonatkozó adókulcsaiban. Általános tendenciaként említhetjük, hogy mind a társasági adó, mind a kamatadó kulcsok jelentősen csökkentek és az egyes tagállamok adókulcsai közelítenek egymáshoz.

Fontos megjegyezni, hogy a 4. táblázatban szereplő adókulcsok csak a realizált, azaz ténylegesen megszerzett árfolyamnyereségre vonatkoznak, köszönhetően annak a ténynek, hogy jelenleg egy tagországban sem adóztatnak még nem realizált árfolyamnyereséget.

A 4. táblázat természetesen a törvényben meghatározott adókulcsokat tartal-

35 Itt megemlítendő, hogy Németországban különbséget tettek a társasági adó kulcsnál aszerint, hogy a nyereséget osztalékként kifizetik-e (ekkor az adókulcs 32,25 százalék, mely már tartalmazza a 7,5 százalékos többletadót is), vagy a társaság megtartja és visszaforgatja (ekkor az adókulcs 48,38 százalék, mely már tartalmazza a 7,5 százalékos többletadót is), ám ennek nem annyira a kétszeres adóztatást elkerülő, hanem egyéb gazdaságpolitikai oka van.

36 Tipikusan az összes részvény értékének 5 százalékát meghaladó mennyiséget tekintik ilyen szempontból jelentős mennyiségnek.

4. táblázat

Tőkejövedelmek adóztatása az EU-tagállamokban I.

Ország	Társasági nyereség-adó (%)	Kamatadó (%)	Osztalékadó (%)	Árfolyamnyereség adó (%)	Megjegyzések
Ausztria	34	25	50,5 ¹ (34 + 25) ²	0 ³	25% kifizetéskor levonandó a kamat- és az osztalékadó esetében.
Belgium	40,2 ⁴	15	49,2 (40,2 + 15)	0	15% kifizetéskor levonandó a kamat- és az osztalékadó esetében.
Dánia	34	62 ⁵	50,5 (34 + 25)	25 ⁶	25% kifizetéskor levonandó az árfolyamnyereség adó esetében.
Egyesült Királyság	33	40 ⁷	49,75 (33 + 25)	40 ⁷	20% kifizetéskor levonandó a kamatadó esetében.
Finnország ⁸	28	28	28	28	28% kifizetéskor levonandó a kamatadó esetében.
Franciaország	36,6 ⁹	19,9 ¹⁰	61,5 (36,6 + 39,2)	19,9 ¹¹	19,9% kifizetéskor levonandó a kamatadó esetében.
Görögország	35	15 ¹²	0	0	15% kifizetéskor levonandó a kamatadó esetében. Az osztalékadót már tartalmazza a társasági adó.
Hollandia	35	60 ¹³	74 (35 + 60)	0 ¹⁴	Klasszikus osztalékadózási rendszer.
Írország	38	48	58,1 (38 + 32,4)	40 ¹⁵	Árfolyamnyereség az SZJA szerint adózik.
Luxemburg	34,32 ¹⁶	51,25	51,15 (34,32 + 25,63)	0 ³	Osztalékok a társasági adó levonása után az SZJA felével adóznak.
Németország	48,38 ¹⁷ 32,25 ¹⁸	57	57 (48,38 + 16,7)	0 ³	25%, vagy 30% kifizetéskor levonandó a kamat- és az osztalékadó esetében.
Olaszország	⁹ 53,2 ¹	12,5 30,0 ²⁰	59,05 (53,2 + 12,5)	¹ 15 ²	12,5% kifizetéskor levonandó a kamat- és az osztalékadó esetében, 30% bankbetétek esetén.
Portugália	39,6 ²²	20 ¹⁰	47,15 (39,6 + 12,5)	10 ¹⁰	20% kifizetéskor levonandó a kamat-, 12,5% az osztalékadó esetében.
Spanyolország	35	56	59,96 (35 + 38,4)	20	25% kifizetéskor levonandó a kamat- és az osztalékadó esetében.
Svédország	28	30	49,6 (28 + 30)	30	30% kifizetéskor levonandó az árfolyamnyereség adó esetében.

A táblázat a szerző összeállítására.

mazza, melyek teljes körű felsorolása nyilván nem lehetséges a sok kivétel miatt. Jelentős problémát okoz viszont sok országban ezek érvényesítése, amit nehezít a bankitok intézménye. Így az adóhatóságoknak nehéz a törvényileg meghatározott adót beszedni, ami nagy arányú adókikerüléshez vezet. Ez különösen azokban az országokban okoz problémát, ahol a pénzügyi intézményeknél nem kötelező az árfolyamnyereségből már a kifizetést megelőzően levonni az adót.

Másfelől igen jelentős eltéréseket találunk, ha a tagországokat összehasonlítjuk olyan szempontból, hogy nyújtanak-e és ha igen, akkor milyen összegig terjedően adókedvezményt, vagy adómentességet az árfolyamnyereségre. Németországban például igen nagyvonalúan kezelik a kérdést, ugyanis éves szinten 3000 euró/fő összegig (házaspárok esetén 6000 euróig) adómentességet adnak az árfolyamnyereségből származó jövedelemnek. Ezzel a német lakosság 80 százaléka mentesül az árfolyamnyereség után adó fizetése alól. Az Egyesült Királyságban 6300 font összegig adómentes az árfolyamnyereség.

A másik szélsőséget Ausztria és Finnország jelenti, ahol semmilyen összegű árfolyamnyereség nem mentesülhet az adózás alól. Kedvezmények persze vannak, például Finnországban bizonyos befektetési alapokból és kötvénytípusokból szerzett árfolyamnyereségre nem vonatkozik a kötelezően levonandó adózás szabálya és adókulcsa, helyette a személyi jövedelemadó szabályait kell alkalmazni. Dániában – ahol fordított a reláció az árfolyamnyereség és a személyi jövedelemadó adókulcsai között – pedig 16 ezer dol-

lár összeghatárig az árfolyamnyereség adókulcsát (25 százalék, melyet a kifizetőnek le kell vonnia) kell alkalmazni, e fölötti összegekre viszont a 40 százalékos személyi jövedelemadó kulcsot kell használni.

Ahogy a fentiekből is látható, ha az árfolyamnyereség adóköteles, akkor is számtalan kivétel és kedvezmény létezik, melyek nagyban függenek bizonyos összeghatároktól és a pénzügyi eszközök típusától, melyekkel a jövedelmet elérték.

Magyarzatok és megjegyzések a 4. táblázathoz:

1. Az alacsonyabb keresetűek (akiknek 25 százalék alatti az szja kulcsuk) a tényleges szja kulcsuk szerint adóznak osztalék után, nem az itt megjelölt 25 százalékkal.
2. A tényleges osztalékadó kulcsának számítására lásd. a fent részletezett képletet (egész oszlopra vonatkozóan!).
3. Kivétel: szja szerint adóznak a következő árfolyamnyereségek: spekulatív célú ügyletek és jelentős mennyiségűnek minősített részvénytársaságok eladása.
4. A 39 százalékos alap társasági adóra rakódik még egy 3 százalékos többletadó is.
5. Legmagasabb kamatadó kulcs.
6. 33 800 DKR összegig érvényes, e fölött már 40 százalékos SZJA kulcs érvényes.
7. Szja adókulcs szerint adózik.
8. „Nemzeti jövedelem adókulcs” – Finnországban valamennyi tőkejövedelem 28 százalékos kulccsal adózik.
9. A 33,3 százalékos alap társasági adóra rakódik még egy 10 százalékos többletadó is.
10. Helyette választható az szja kulcs is.
11. Csak a spekulatív célú ügyletek és jelentős mennyiségűnek minősített részvénytársaságok eladása esetén.
12. Államkötvények esetén 0 százalék.
13. Szja adókulcs szerint adózik.
14. Kivétel: 20 százalékos kulccsal adózik a jelentős mennyiségűnek minősített részvénytársaságok eladása.
15. Bizonyos részvények esetén csak 27 százalék az adó mértéke.
16. A 33 százalékos alap társasági adóra rakódik még egy 4 százalékos többletadó is.
17. Visszaforgatott nyereség esetén; a 45 százalékos alap társasági adóra rakódik még egy 7,5 százalékos többletadó is.
18. Osztalékként kifizetett nyereség esetén; a 30 százalékos alap társasági adóra rakódik még egy 7,5 százalékos többletadó is.
19. A befizetett adó 70 százaléka kerül a központi költségvetéshez, 30 százaléka pedig helyi bevétel.

20. Csak bankbetétekre vonatkozik.
21. Kivétel: 25 százalékos kulccsal adóznak a következő árfolyamnyereségek: spekulatív célú ügyletek és jelentős mennyiségűnek minősített részvénycsomagok eladása.
22. A 36 százalékos alap társasági adóra, ami központi bevételt jelent, rakódik még egy 10 százalékos többletadó is, ami már helyi bevétel.

Magyarázatok és megjegyzések az 5. táblázathoz:

1. Az alacsonyabb keresetűek (akiknek 25 százalékalatti az adókulcsuk) a tényleges adókulcsuk szerint adóznak osztalék után, nem az itt megjelölt 25 százalékkal.
2. A tényleges osztalékadó kulcsának számítására lásd a fent részletezett képletet (egész oszlopra vonatkozóan!).
3. Kivétel: szja szerint adóznak a következő árfolyamnyereségek: spekulatív célú ügyletek és jelentős mennyiségűnek minősített részvénycsomagok eladása.
4. A 39 százalékos alap társasági adóra rakódik még egy 3 százalékos többletadó is.
5. Legmagasabb kamatadó kulcs.
6. 16 000 dollár összegnél kisebb értékű és legalább 3 évig tartott részvényekből származó jövedelmek kivétel képeznek.
7. Jelentős mértékben, felére csökkent a kamatadó kulcsa.
8. „Nemzeti jövedelem adókulcs” – Finnországban valamennyi tőkejövedelem 29 százalékos kulccsal adózik.
9. A 31,2 százalékos alap társasági adóra rakódik még egy 10 százalékos többletadó is.
10. Helyette választható az szja kulcs is.
11. Csak a spekulatív célú ügyletek és jelentős mennyiségűnek minősített részvénycsomagok eladása esetén.
12. Államkötvények esetén 0 százalék.
13. Szja adókulcs szerint adózik.
14. Kivétel: 20 százalékos kulccsal adózik a jelentős mennyiségűnek minősített részvénycsomagok eladása.
15. Bizonyos részvények esetén csak 27 százalék az adó mértéke.
16. A 29,2 százalékos alap társasági adóra rakódik még egy 4 százalékos többletadó is.
17. Visszaforgatott nyereség esetén; a 35,7 százalékos alap társasági adóra rakódik még egy 7,5 százalékos többletadó is.
18. Az értékpapír hosszú távú (6 hónapnál hosszabb idejű) tartása esetén 0 százalék az adó kulcsa.
19. A befizetett adó 70 százaléka kerül a központi költségvetéshez, 30 százaléka pedig helyi bevétel.
20. A 30 százalékos alap társasági adóra, ami központi bevételt jelent, rakódik még egy 10 százalékos többletadó is, ami már helyi bevétel.

⇒ Adóösszehangolás az EU-ban

Az Európai Unióban már egészen a Római Szerződés 1957-es aláírása óta folyamatosan napirenden van az adóharmonizáció és az adóösszehangolás kérdése. Az EGK létrehozatalakor megfogalmazódtak olyan kételyek és félelmek, miszerint az egyes nemzeti adórendszerek közötti jelentős különbségek veszélyeztethetik a közös európai piac versenyfeltételeit, illetve akadályozhatják a négy szabadság elvének, azaz a személyek, az áruk, a tőke és a szolgáltatások szabad áramlásának érvényesülését.

Az azóta eltelt évek, sőt évtizedek alatt folyamatos, komoly vita zajlott és zajlik a közgazdászok és politikai döntéshozók között arról, hogy szükséges-e és ha igen, akkor milyen módon a nemzeti adórendszerek összehangolása a közös európai piac érdekében. Igen jelentős és kiemelendő a munkássága prof. Sijbren Cnossennek, aki mintegy „élharcosa” volt a kérdésnek, számtalan olyan előterjesztés megalkotója, ami az adózási különbségek csökkentését, illetve összehangolását célozta.

A harmonizáció és az összehangolás elméleti problémájáról a későbbiekben részletesen írok még.

1. Az adókoordináció története és főbb eredményei

Az euró bevezetése az európai tőkepiacok még magasabb fokú integrációját teszi lehetővé, így természetesen tovább erősödött az igény egy, az egész Uniót átfogó adóösszehangolásra, legalábbis ami a tőkejövedelmek adóztatását illeti.

5. táblázat

Tőkejövedelmek adóztatása az EU-tagállamokban II.

Ország	Társasági nyereség-adó (%)	Kamatadó (%)	Osztalékadó (%)	Árfolyamnyereség adó (%)	Megjegyzések
Ausztria	34	25	50,5 ¹ (34 + 25) ²	0 ³	25% kifizetéskor levonandó a kamat- és az osztalékadó esetében.
Belgium	40,2 ⁴	15	49,2 (40,2 + 15)	0	15% kifizetéskor levonandó a kamat- és az osztalékadó esetében.
Dánia	30	60,5 ⁵	47,5 (30 + 25)	40 ⁶	25% kifizetéskor levonandó az árfolyamnyereség adó esetében.
Egyesült Királyság	30	20 ⁷	47,5 (30 + 75)	40 ⁷	20% kifizetéskor levonandó a kamatadó esetében.
Finnország ⁸	29	29	29	29	29% kifizetéskor levonandó a kamatadó esetében.
Franciaország	34,33 ⁹	15 ¹⁰	60,1 (34,33 + 39,2)	26 ¹¹	15% kifizetéskor levonandó a kamatadó esetében.
Görögország	35	15 ¹²	0	0	15% kifizetéskor levonandó a kamatadó esetében. Az osztalékadót már tartalmazza a társasági adó.
Hollandia	35	60 ¹³	74 (35 + 60)	0 ¹⁴	Klasszikus osztalékadózási rendszer.
Írország	16	46	43,2 (16 + 32,4)	40 ⁵	Árfolyamnyereség az SZJA szerint adózik.
Luxemburg	30,38 ¹⁶	47,15	44,3 (30,38 + 20)	0 ³	Osztalékok a társasági adó levonása után az SZJA felével adóznak.
Németország	38,36 ¹⁷	53,8	48,6 (38,36 + 16,7)	55,9 ¹⁸	25%, vagy 30% kifizetéskor levonandó a kamat- és az osztalékadó esetében.
Olaszország	40,25 ¹⁹	12,5	47,07 (40,25 + 12,5)	12,5	12,5% kifizetéskor levonandó a kamat- és az osztalékadó esetében.
Portugália	33 ²⁰	20 ¹⁰	41,38 (33 + 12,5)	10 ¹⁰	20% kifizetéskor levonandó a kamat-, 12,5% az osztalékadó esetében.
Spanyolország	35	56	59,96 (35 + 38,4)	20	25% kifizetéskor levonandó a kamat- és az osztalékadó esetében.
Svédország	28	30	49,6 (28 + 30)	30	30% kifizetéskor levonandó az árfolyamnyereség adó esetében.

A táblázat a szerző összeállítása.

A közvetlen adók összehangolásának igénye azonban már jóval az Euró bevezetése előtt – egészen pontosan a 80-as évek vége felé – felmerült. 1996 márciusára elkészült és a Bizottság elé került a Monti-jelentés, ami az Európai Unió adópolitikájának áttekintésével rávilágított mindazokra a kockázatokra, melyek a közvetlen adók területének szabályozatlanságából fakadnak.

A kockázatok közül a jelentés az egyik legfőbb veszélyforrásnak a közvetlen adók összehangolatlanságából fakadó tisztességtelen és káros adóversenyt tekint, mivel azzal a – jogos – feltételezéssel él, hogy ha alacsonyabb társasági adókulcsokkal próbálja egy ország magát a működőtőke számára vonzóbbá tenni, akkor a társasági adóból származó bevételek csökkenését a személyi jövedelemadó kulcsok növelésével próbálják meg ellensúlyozni.

A Monti-jelentés hatására 1996 áprilisában megtartott ECOFIN³⁷ ülésen kidolgozták azokat az alapelveket, melyek részletezéséből és továbbfejlesztéséből született meg a káros adóverseny meggátolását célzó javaslat csomag. E szabályozástervezetnek három fő része van, melyek mindegyike – különböző időpontokban – már hatályba lépett:

- nyereségadóztatás Magatartási Kódexe (Code of Conduct);
- kamat és jogdíjak adóztatásáról szóló irányelv;
- megtakarítások adóztatásáról szóló irányelv.

2. A Code of Conduct jelentősége és jogi természete

A kódex igen sajátos szabályozási forma, mivel sem irányelvnek, sem egyéb kötelező érvényű megegyezésnek nem minősül. A Kódexben lefektetett szabályok alkalmazási kötelezettsége a tagállamok egyoldalú kötelezettségvállalásai által áll be, de a be nem tartásnak nincs a Kódexben meghatározott szankciója.

A tagállamok a kódex aláírásával azt vállalták, hogy a nyíltság elvének érvényesülésével kölcsönösen tájékoztatják egymást minden már létező és tervezett adójogi szabályokról, ami a társasági nyereségadóztatás körébe tartozik. Hasonlóan vállalták azt is, hogy a Közösségre nézve sérelmes adóintézkedéseket nem vezetnek be, és legkésőbb 2003-ig megszüntetnek minden ilyen, már létező intézkedést.

A kódex maga nem tesz ajánlást konkrét intézkedések megtételére, sokkal inkább felhívja a figyelmet az adókikerülés elleni harc fontosságára. Ennek megfelelően a tagállamok az aláírással vállalták azt is, hogy a lehetőségekhez képest minél inkább kiterjesztik az alkalmazást harmadik országokkal fennálló kapcsolataikra is, illetve országaiknak azokra a területeire is, amelyekre nem vonatkoznak a Szerződés előírásai.

A Kódex tartalmához nagyon hasonló iránymutatást fogadott el 1998 januárjában az OECD is – ez a káros adóversenyről szóló iránymutatás³⁸ –, melyet a követ-

37 az ECOFIN az Európai Unió tagállamainak gazdasági- és pénzügyminisztereiből álló tanácsa.

38 Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue. OECD, 1998.

kező alpontban, az EU szabályozása után elemzések és hasonlítottak össze a kódexszel.

Amilyen természetes volt a tagállamok támogató hozzáállása a Kódexhez, annyira természetes volt az is, ahogy a társaságok és más érintettek vélekedtek róla.

Mivel még csak pár éve fogadták el a kódexet, ezért számottevő joggyakorlatról még nem lehet vele kapcsolatban beszámolni. A Római Szerződésre hivatkozva számos bírósági állásfoglalás és Tanácsi határozat állapít meg a közös piac szabad versenyének elvével ellentétes állami maügar-tartást, amely adókedvezmények útján nyújtott támogatásban öltött formát.³⁹ A kódex pontosabb, a nyereségadóztatás szempontjából kifinomultabb szabályozása által várható, hogy még több hasonló, az adóztatást versenytorzító célra használó magatartás, vagy intézkedés kerül elítélésre.

A Code of Conduct mellett a káros adóverseny kiküszöbölését célozza egy OECD ajánlás-csomag is. Erre, valamint a két dokumentum összehasonlítására a későbbiekben részletesen kitérek.

3. A kamat és jogdíjak adóztatásáról szóló irányelv

Az irányelv elnevezése első olvasatra kissé félrevezető lehet, hiszen – mint az az alábbiakból ki is fog derülni – nem a személyek lehető legszélesebb köre által rea-

lizálható kamatjövedelmekkel foglalkozik, hanem csupán a kapcsolt vállalkozások közötti hitelviszonyokból származó kamatfizetésekkel. Az ilyen ügyleteken kívüli valamennyi egyéb kamatjövedelem adóztatási kérdései a következő pontban elemzett, a megtakarítások adóztatásáról szóló irányelv hatálya alá tartoznak.

A kamat-jogdíj irányelv céljai a forrásadóztatás megszüntetésével a következők voltak:

- a kettős adózás lehetőségének csökkentése;
- a forrásadó visszaigényléséből fakadó adminisztratív terhek csökkentése;
- cash-flow problémák csökkentése által elősegíteni a Közösségen belül működő vállalatcsoportok finanszírozási hatékonyságát.

Az irányelv alapvető koncepciója az, hogy a forrásországoknak mentesíteni kell az adózás alól a kapcsolt vállalkozások között fizetett kamatokat és jogdíjakat. Természetesen az irányelv hatálya csak azokra a vállalkozások közötti tranzakciókra terjed ki, ahol mindkét vállalkozás valamely tagállamban belföldi illetőségű, vagy ugyanazon vállalkozás két Közösségen belüli telephelyei között zajlik.

Ennek megfelelően a kormányok által kibocsátott értékpapírok kamata nem tartozik az irányelv hatálya alá, mivel a kormányok nem tartoznak abba a személyi körbe, amire az irányelv vonatkozik.

Mind a kamat, mind a jogdíj fogalmát definiálja az irányelv, sőt tételesen is felsorolja azokat a kifizetéseket, melyeknél kérdéses, hogy kamatnak minősülnek-e. Ez alapján kamatnak minősülnek és az irányelv hatálya alá tartoznak a következők:

³⁹ Ilyen volt például a 241/94. sz. ügy, melyben a Bíróság elmarasztalta Franciaországot egy munkanélküliek átképzését segítő program adókedvezménnyel történő támogatása miatt, mivel az odaítélésben az állami alapnak joga volt választani a kedvezményben részesülők közül, így azt nem minden, a feltételeknek megfelelő igénylő kaphatta meg általános jelleggel.

- rejtett osztalék kifizetések;⁴⁰
- befektetett tőkén felüli tőke kivonás;
- nyereség mértékéhez, vagy az eredményben való részesedéshez kötődő kamat;
- visszafizetési kötelezettség nélküli kölcsönök.

A fentiekkel szemben nem minősülhetnek kamatként a következők:

- késedelmi kamat;
- bármilyen büntetőkamat;
- bírságok.

Természetesen rögzíti az irányelv azt is, hogy mely vállalkozásokat tekinti kapcsolott vállalkozásoknak. Ez a jegyzett tőkében való legalább 25 százalékos részesedési szintet jelenti, de ezt a minimumot a tagállamok tovább csökkenthetik, vagy a részesedési feltételt szavazati joggal helyettesíthetik.

4. A megtakarítások adóztatásáról szóló irányelv

Amint azt már az előző pontban jeleztem, a „tipikus”, az üzleti életben gyakrabban és nagyobb jelentőséggel előforduló kamatjövedelmek adóztatásának kérdését ez az irányelv rendezi. E fontosságot jelzi az is, hogy maga a koncepció – mely a jelenlegi irányelv egyik kiindulópontjaként is szolgált – 1988-ra nyúlik vissza.

A tanács 1988-as kérésére a Bizottság 1989-ben előterjesztett egy javaslatot, mely az egységes 15 százalékos forrásadó bevezetését és a kamatjövedelmekkel

kapcsolatos információcserét célozta. Az ellenérvek középpontjában a 15 százalékos kulcs nagysága állt, mivel az ellenzők szerint az arra készlettel volna a magánszemélyeket, hogy megtakarításaikat a Közösségen kívüli bankokban helyezték el. Másik fő érv pedig az volt, hogy a kötelező forrásadóztatás sérti a tagországok adópolitikai autonómiáját, helyette inkább lehetőséget kellene adni a forrásadó mellőzése esetén az illetőség szerinti ország értesítésére a megszerzett kamatjövedelem nagyságáról. Harmadik ellenérvként pedig az említhető, hogy az egységesen érvényesített forrásadó helyett azt csak valamely tagország belföldi illetőségű magánszemélyének egy másik tagországban megszerzett kamatjövedelmére kellene alkalmazni.

Mindezek alapján 1998 júniusában az új javaslat benyújtásával – mely már az előbb említett ellenérvek többségének figyelembe vételével készült – egyidőben a korábbi javaslatot visszavonták. Az új javaslat irányelvként 2001-től – hosszú éveken át húzódó vitát követően – került alkalmazásra, miután 2000 júniusában Feirában egy EU csúcstalálkozón erről megállapodás született.

Az irányelv célja, hogy a jövedelmek eltitkolhatóságát és ezáltal a befektetési alternatívák közötti döntésnek köszönhető adókikerülés lehetőségét megakadályozza. Ennek megfelelően a tagállamoknak két lehetőség közül az egyiket kötelezően érvényesíteniük kell:

- 20 százalékos mértékű forrásadót vetnek ki az irányelv hatálya alá tartozó kamatjövedelmekre, melyet minden esetben a kifizetőnek kell levonnia, vagy

⁴⁰ A tagállamok dönthetnek úgy, hogy az ilyen kifizetéseket kivesszék az irányelv hatálya alól.

- a kamatjövedelmet szerzett magánszemély illetősége szerinti országnak átadják mindazokat az információkat, melyek az adó kivetéséhez ebben az országban szükségesek.

Az irányelv tehát tiszteletben tartja a tagállamok választási szabadságát, miszerint vagy forrásadót vetnek ki, vagy értesítéssel élnek afelé az ország felé, melynek az érintett magánszemély rezidense. Egy megkötés létezik csupán, miszerint egy adott tagállamnak minden másik tagállambeli illetőségű magánszemély esetén ugyanazt a módszert kell alkalmaznia a kamatjövedelmek kapcsán.

Bár az eddigiekből már kiderült, de külön is kiemelendő, hogy nem tartoznak az irányelv hatálya alá sem a jogi személyek, sem azon magánszemélyek, akik a kamatot, mint ügynök, vagyongazdálkodó vagy meghatalmazott gyanánt veszik át.

Az illetőség kérdésének eldöntéséhez kötelező szabályokat tartalmaz az irányelv. Elsősorban a magánszemély állandó lakóhelye határozza meg az illetőséget. Ha ez nem állapítható meg egyértelműen, úgy a létérdekek központja lesz meghatározó. Ezt követi a nemzetiség megállapítása, végső esetben pedig az érintett adóhatóságok megegyezésére bízva az irányelv az illetőség megállapítását.

Az irányelv alapján a következő jövedelmek minősülnek kamatnak:

- minden olyan jövedelem, mely az adóssal szembeni hitelviszonyon alapul;⁴¹

- nyilvános kötvény- vagy más hitelviszonyt megtestesítő értékpapír kibocsátásából származó jövedelem;
- befektetési alapon keresztül szerzett jövedelem, ha az alap befektetései legalább 50 százalékban hitelviszonyt megtestesítő értékpapíron alapulnak;
- befektetési jegy elidegenítésének árforlyamnyeresége, ha a befektetési alap megfelel az előző feltételnek.

Amennyiben a tagállam a forrásadó kivetés helyett a tájékoztatási kötelezettséget választja, úgy a kifizető államnak össze kell gyűjtenie valamennyi szükséges információt a kamatjövedelemmel kapcsolatban, mely legalább a következőkre terjed ki:

- kifizetett kamat összege;
- kifizetés dátuma;
- haszonhúzó magánszemély azonosítását és illetőségének megállapítását szolgáló nyilatkozatok.

Az információszolgáltatásra évente legalább egy alkalommal sor kell kerüln. Ha viszont a haszonhúzó az illetősége szerinti ország adóhatósága által kiállított igazolással alá tudja támasztani, hogy kamatjövedelmét nevezett hatóság tudomására hozta, úgy a forrásadó levonására nem kerülhet sor.

⇒ A káros adóverseny

1. Az OECD ajánlásai a káros adóverseny kiküszöbölésére

Az 1960. december 14-én aláírt Párizsi Konvenció – mely 1961. szeptember 30-án lépett hatályba – első szakasza határozza meg az OECD célkitűzéseit:

⁴¹ függetlenül attól, hogy e hitelviszony jogosít-e az adós jövedelmének bármilyen hányadára.

- az elérhető legmagasabb gazdasági növekedés és fejlődés, magas szintű foglalkoztatottság, a tagállamok életszínvonalának emelése;
- ezekkel a célokkal párhuzamosan a pénzügyi stabilitás fenntartása és az említettekkel hozzájárulni a világgazdaság fejlődéséhez;
- hozzájárulni a világgereskedelmi kapcsolatok bővítésében.

Napjaikban a globalizáció általános tendencia, mely pozitívan hat az adórendszer fejlődésére, ugyanakkor negatív következményei is vannak: új kiskapukat tár fel a cégek és egyének számára, hogy csökkentsék, vagy elkerüljék adójukat.

Több OECD tagállamnak van, vagy tervezi, hogy létesít olyan adórendszert, mely preferenciális elemeket tartalmaz, és ezért vonzza a pénzügyi befektetőket. A preferenciális elemek lehetnek:

- adókedvezmények,
- alacsony vagy 0 százalékos adókulcs alkalmazása;
- nem átlátható az adórendszer működése,⁴² „információzárlat”;
- „ring-fenced”⁴³ körgyűrű jelleg érvényesülése;
- az adott ország és jogrendszere nem követeli meg a pontos adatszolgáltatást és információcserét a hazai és a külföldi intézményekkel.

Az OECD dokumentum 19 ajánlást foglal magában, melyek lefedik a pénz-

ügyi szektor működésének azon területeit, amelyek a káros adóverseny által fenyegetettek lehetnek.

Mivel jelen dolgozatnak nem fő témája a káros adóverseny szabályanyagának és elveinek elemzése, csak példálózva emelek ki néhány ajánlást:

- ellenőrzött külföldi vállalkozások adózására vonatkozó ajánlás;
- külföldi befektetési alapok adózására vonatkozó ajánlás;
- ajánlás az információk hatékonyabb allokációjára;
- ajánlás az adóegyezmények hasznainak jobb kihasználására;
- adóparadicsomokkal kapcsolatos ajánlás;
- a káros adóverseny elleni nemzetközi összefogás és együttműködés erősítését célzó ajánlás.

A 6. táblázat a Code of Conduct és az OECD ajánlás csomag főbb jellemzőit hasonlítja össze.

2. Káros adóverseny és az Európai Unió

A káros adóverseny kiküszöbölése mind az OECD, mind az Európai Unió érdekében áll. Az Európai Unióban az egységes piac 1992. évi megvalósulása, valamint a négy szabadság elvei között a tőke mozgások szabadsága miatt is jogos a félelem, miszerint a tagállamok között adóztatási verseny alakul ki, azaz különböző kedvezményekkel próbálják magukhoz csábítani más tagállamoktól a befektetőket.

Az 1996-ban elfogadott Stabilitási és Növekedési Paktum célja, hogy a tagállamok költségvetése nagyjából egyen-

42 A transzparencia hiányát több tényező okozhatja. Ezen okok sorában említhető meg a túl engedékeny jogi háttér, engedékeny gyakorlat, instabil pénzügyi környezet.

43 Részben vagy egészben megnehezítik vagy ellehetetlenítik a pontos információáramlást, mert elszigeteltek valamilyen mértékben a hazai gazdaságtól.

A Code of Conduct és az OECD ajánláscaomag főbb jellemzői

Szempont	Code of Conduct	OECD ajánlások
Személyi hatály	az EU tagállamok illetve a harmonizáció szempontjából a tagjelölt államok	OECD tagállamok
Jogi erő	nem kötelező	nem kötelező
A szabályozás célja	<ul style="list-style-type: none"> • adóharmonizáció • káros adóverseny kiküszöbölése • hatékony információáramlás 	<ul style="list-style-type: none"> • alapelvek megalkotása • fórum létrehozása • példaértékű ajánlások a nemzeti törvényhozások számára
Látókör és stratégia	kifejezetten az üzleti tevékenységre vonatkozik	szélesebb kört fed le a 19 ajánlás
Elfogadás időpontja	1999	1996
Jellege	kevésbé konkrét, csupán általános elveket rögzít	a pénzügyi szektor különböző területeire konkrét ajánlásokat fogalmaz meg
Érvényesülés problematikája	önkéntes jogkövetés, nem teljesítés esetén nincs szankció	önkéntes jogkövetés, nem teljesítés esetén nincs szankció

A táblázat a szerző összeállítása.

súlyban maradjon.⁴⁴ Ez a célkitűzés abba az irányba mutat, hogy a tagállamok kénytelenek magasabb adóterhek bevezetésével fedezni közkiadásait.

A káros adóverseny elleni fellépést nehezíti az a tény is, hogy a tagállamok vonakodnak bármilyen jelentősebb adóharmonizációt megvalósítani. A legelőrehaladottabb a közvetett adók harmonizációja, bár ezen a területen is még további összehangolásra lenne szükség.

⁴⁴ Tartós költségvetési deficit esetében szankcionálási eljárás folytatható le a vétkes tagállammal szemben, az eljárás végén pénzbüntetés szabható ki.

Eddigi eredmények a káros adóverseny kiküszöbölésére:

1996-ban az Európai Bizottság új, átfogó adópolitikai megközelítést javasolt, Adózás az Európai Unióban címmel.⁴⁵ Ez a javaslat rámutatott a jövőbeni együttműködés és koordináció új irányaira, azaz a pénzügyi rendszerek stabilizálását, hatékonyabb információcserét, és az egységes piac teljes megvalósítását tűzte ki célul.

A legjelentősebb eredmény – ahogyan azt már elemeztem korábban – a Magatartási és Viselkedési Kódex, a Code of Con-

⁴⁵ 1996. március 20., SEC(96)487

duct on Business Taxation elfogadása volt 1999-ben.

Ez utóbbi egyezményrel kapcsolatban számos közgazdász⁴⁶ és nemzetközi szervezet is szkeptikusan nyilatkozott, mivel szerintük az adók összehangolásának e módja kivitelezhetetlen. Nemrégiben az Economist című neves nemzetközi gazdasági hetilap⁴⁷ egy riportot kívánt készíteni az OECD egyik munkatársával az adóverseny káros hatásairól, aki már magát a kérdésfelvetést is visszautasította annak terminológiája miatt. „Egy közgazdász hogyan nevezheti a versenyt bármilyen szempontból is károsnak?” – kérdezte, amivel természetesen rögtön vitába lehet szállni – amit a következőkben, mint végzett közgazdász én magam is megteszek –, viszont jól példázza az adóösszehangoláshoz való hozzáállás ellentmondásosságát.

Véleményem szerint – ellentétben a fenti kérdést felvető személlyel – igenis elképzelhető olyan versenyhelyzet, amikor annak jelentősek a negatív hatásai. Ilyen például a tagországok kormányai által kreált verseny a tőkejövedelmek adóztatásában is. A kormánynak ugyanis csak akkor szabad a gazdasági folyamatokba „belenyúlni”, ha az erőforrások elosztása olyan mértékben válik aszimmetrikussá, hogy az már zavarokhoz vezet, és jelentős mértékben áthatja az egész gazdaságot. Természetesen nem is egy olyan laissez faire politika mellett kívánok lándzsát törni – miszerint minden ne-

mű verseny kívánatos a gazdaság szempontjából –, de azt látni kell, hogy jelen esetben a kormányok célja nem az, hogy bármilyen gazdasági zavart oldjanak meg intézkedéseikkel, hanem sokkal inkább az, hogy saját adóbevételeik növelése céljából minél több és nagyobb összegű tőkebefektetést csalogassanak saját országukba. Ez pedig a tényleges versenyfeltételek eltorzítását jelenti, amire valamilyen megoldást nyilván találni kell. Ennek lehetséges módozatait a következőkben tekintem át.

⇒ Harmonizáció, vagy összehangolás?

Sajnos e két fogalmat elég sok helyen összekeverik egymással és egymás szinonimájaként kezelik. Peter B. Sørensen szerint az adóharmonizáció alatt a tényleges (effektív) adókulcsok kiegyenlítését értjük, ami érthetően súlyosan sérti a nemzeti pénzügyi autonómiát. A gazdasági struktúrák és politikai preferenciák nemzetközi különbségeit figyelembe véve a legfőbb adónemek teljes körű harmonizációja végeredményében negatívan hathat a társadalmi jólétre, ami természetesen elkerülendő hatás. Ezzel szemben az adóösszehangolás célja, hogy az esetleges aluladóztatás – ugyanazon jövedelem jelentősen alacsonyabb adókulccsal történő adóztatása –, vagy felüladóztatás – ugyanazon jövedelem jelentősen magasabb adókulccsal történő adóztatása – hatásaként felmerülő egyenlőtlenségek és tökéletlenségek kialakulását megelőzze, miközben maximálisan igyekszik figyelembe venni az érintett ország kialakult adóztatási rendszerét.

Adóharmonizáció értelmezése *Földes Gábor* szerint:

46 például Peter Birch Sørensen, vagy Kurt Wickman

47 www.economist.com

„Az adóharmonizációnak legalább három jelentése van. ... első jelentése a nemzetközi pénzügyi kapcsolatok intenzifikálódásával függ össze. Ebben az értelemben úgy határozható meg, mint különböző államok adórendszereinek, illetve egyes adóinak olyan mértékű kiegyensúlyozása, összehangolása, elősegítése, amely a nemzetközi piacon fellépő adóalanyoknak azonos gazdasági, különösen versenyfeltételeket biztosít. ... második jelentése elsősorban a belső adórendszer célkonfliktusoktól mentes, racionális kialakítását jelenti, amely vizsgálódási köréből a jog szféráját szinte teljesen kirekeszti. A harmonizáció kutatása ebben az értelemben az absztrakt módon megfogalmazott adópolitikai célok egymással való összefüggéseinek, kölcsönhatásainak elemzésére is irányul. ... harmadik értelmezése ... Az adórendszer és elemei (adónemek, tényállások) külső és belső feltételeinek összhangját jelenti.”⁴⁸

Földes Gábor adóharmonizáció fogalmának első jelentése egybecseng Sörensen adóösszehangolásról szóló definíciójával. Véleményem szerint az adóharmonizáció célja nem egyéb, mint a különböző tagállami adórendszerek elemeinek egymáshoz közelítése, az egyenlőtlenségek felszámolása a hatékony erőforrásallokáció és az azonos versenyfeltételek biztosítása érdekében.

Mivel szerintem a tagállamok teljes pénzügyi szuverenitásukat nem hajlandóak feladni, így a teljes egységesülés – legalábbis egyenlőre – csak ábránd lehet, de ez nem is baj, hiszen a harmonizáció, vagy összehangolás – használjuk bármelyik elnevezést is – célja nem is ez, hanem a tagállami adórendszereknek a Közösség által kijelölt közös fejlődési úton haladása, a nemzeti sajátosságok megőrzése mellett.

1. A nemzeti adózási autonómia megőrzése az integráció közepette

A fentiekben említett EU egyezmény a kamatok adóztatását elősegítő nemzetközi információcseréről egy jó példája az adóösszehangolásnak, ami még közel sem tekinthető autonómiát csökkentő harmonizációs lépésnek. Sőt, ha továbbgondoljuk a kérdést, akkor – feltételezve, hogy a világ összes országa csatlakozik ehhez az egyezményhez, tehát a rezidensek által szerzett kamatokról az egyes országok tökéletes képet kapnak – minden ország saját elképzelései alapján alakíthatná ki, más országok adózási szabályait figyelmen kívül hagyva, kamatadó szabályait. Nem kellene attól tartania, hogy a külföldön ilyen jellegű jövedelmet szerzett személyek kikerülnék az adózást, egészen addig, amíg a jelentős tőkék tulajdonosai nem változtatnának lakóhelyet a kedvezőbb adózási feltételek érdekében.

Ha a kormányok teljes körben meg tudnának egyezni arról, hogy a tőkejövedelmek adóztatásában a rezidensi elvet

48 Földes Gábor: Adójog. Osiris Kiadó, Budapest, 2001. 61. oldal

érvényesítik,⁴⁹ akkor az adófizetők minden esetben ugyanazokkal az adókulcsokkal szembesülnének, függetlenül attól, hogy ilyen jellegű jövedelmüket belföldön, vagy külföldön és azon belül melyik országban szerezték. Ennek folyománnyaként egy befektetőt sem befolyásolnának a befektetés helyének megválasztásában az adózási szabályok, hiszen a jövedelem megszerzését követően ugyanazok az adójogszabályok vonatkoznának rá. Ebből következően viszont a befektetők azokba az országokba vinnék tőkéjüket, ahol a legmagasabb adózás előtti hozamokat tudják realizálni, ugyanis – az egyforma adókulcsok miatt – ugyanezen országokban találják a legmagasabb adózás utáni hozamokat is. Ez viszont éppen a tökéletes verseny követelményének felelne meg, hiszen bármely ország rezidense is valaki, ugyanazokkal az adózás előtti hozamokkal kalkulálhatna, mint bármely másik ország rezidense, adózási szempontból viszont a jövedelemszerzés helyétől függetlenül a hazai szabályok vonatkoznának rá, azaz az adófizetési kötelezettség mértékétől függetlenül minden ország befektetője ugyanazon elvek figyelembe vételével választhatna a tőkebefektetési lehetőségek közül.

Csak e fejtegetés teljessége kedvéért említem meg, hogy analóg módon ahogyan a tőkejövedelmek adója esetén a rezidensi elv lenne követendő, úgy a közvetett adók esetében a jövedelem keletke-

zésének helye szerinti adózás volna kívánatos.⁵⁰ Ennek megfelelően minden áru és szolgáltatás a végső fogyasztás helye szerinti országban esne közvetett adó fizetésének kötelezettsége alá. Ebből az következne egyfelől, hogy minden exportra kerülő termék az előállítás helyén mentes volna a közvetett adóktól és csak a végső fogyasztás helyén esne adófizetési kötelezettség alá, másfelől pedig, hogy minden import áru azonos mértékű adóval lenne sújtva, mint a hazai előállítású termékek. Ez pedig azt jelentené, hogy minden termék gyártója – függetlenül a saját országának adójogi szabályozásától – a különböző országok piacán azonos közvetett adóval találkozna, mint az adott ország hazai gyártói. Ez az elv szintén a tökéletes verseny irányába mutat, ugyanis ennek az elvnek az alkalmazásával az a gyártó kerülne abszolút versenyelőnybe, amelyik a legalacsonyabb előállítási költséggel tudja a terméket létrehozni, illetve a szolgáltatást nyújtani.⁵¹

A fentiekben tehát a tökéletes versenyt legjobban elősegítő adóztatási módszereket tekintetem át: tőkejövedelmek adóztatása esetén a rezidensi elv, míg közvetett adók esetén a végső fogyasztás helyének elve tekinthető megfelelőnek.

49 Lásd bővebben: Erdős Éva: Nemzetközi adójogi kérdések. Sectio Juridica et Politica, Tomus XI. Jubileumi Kötet a Miskolci Egyetem fennállásának 260. évének alkalmából. Miskolci Egyetemi Kiadó. Miskolc, 1995. 43–53. oldal

50 Lásd bővebben: Kakuk János: Az Európai Unió harmonizációjának újabb eredményei a forgalmi adózás területén. Pénzügyi Szemle, 1994/3. szám. 204–212. oldal.

51 Természetesen mindez csak akkor igaz, ha a különböző vámoktól eltekintünk, amik minden esetben védik a hazai termelőket a külföldiekkel szemben. Témánk szempontjából viszont ez nem számít túlzott feltételzésnek, hiszen az EU országok között megvalósult az áruk vámok nélküli szabad áramlása.

2. A rezidensi elv érvényesülésének problémái

A tőkejövedelmek kapcsán az egyik legelőször felmerült érv a rezidensi elvű adóztatással szemben, hogy a külföldön megszerzett tőkejövedelem (például: osztalék) szintén külföldön, tipikusan ugyanazon vállalkozásba történő azonnali visszaforgatása esetén a rezidens országban fennálló adókötelezettség enyhén szólva is ellentmondásos és indokolatlan. Gyakorlati szempontból még jelentősebb a probléma a külföldön szerzett és ott újra befektetett tőkejövedelmek adóztatása kapcsán, hogy az adó beszedéséhez kétségkívül szükséges az illető állam segítségnyújtása. Ez – tekintve az adminisztrációt, a beszedést, a továbbítást stb. – nem kis feladatot róna az illető országok adóhatóságára, aminek igen magas költség és egyéb vonzatai miatt nyilván kétséges, hogy a közeljövőben egyáltalán lehet-e számítani a tagországok között komolyabb együttműködésre ilyen téren. A már említett információs rendszer felállításának érdekében sem igazán történtek gyakorlati lépések az elmúlt két évben, így véleményem szerint a tisztán rezidensi elvű tőkejövedelem adóztatás jelenleg inkább csak papíron elképzelhető, bár hosszabb távon kétségkívül megfontolásra érdemes lehetőség az adó összehangolás szempontjából.

MAGYARORSZÁG AZ ADÓHARMONIZÁCIÓ ÚTJÁN

Miért is fontos az adóösszehangolás? A közösségi egységes piac kialakítása hosz-

szas fejlődési folyamat eredményeképp valósulhat meg, ehhez szükséges lépés az adóösszehangolás is. A jogi alapot a Római Szerződés 3. 93. és 94. cikkei⁵² teremtik meg, tehát a harmonizáció fontosságát a tagállamok már a kezdet kezdetén felismerték. Azonban az első eredmények az adóösszehangolás terén csak a 80-as években születtek, ez is jelzi, hogy nem könnyű a különböző adórendszerek közötti harmonizáció megvalósítása.

„Az igazi áttörést aztán az 1985-ös év indította el... A Fehér Könyv egy olyan új, minőségileg más integráció tervét tartalmazta, amelyen belül megszűnnek a tagországokat elválasztó belső fizikai és gazdasági határok. A terv megvalósítása során mind a közvetlen, mind az egyenes adók területén felgyorsult a harmonizálási folyamatok üteme, így sikerült elérni, hogy megszülettek a Belső Piac megvalósulásához szükséges minimális közösségi szabályok.”⁵³

Az adóösszehangolás tehát hosszás folyamat, melynek célja a szabad versenyt korlátozó, gátló tényezők kiiktatása, és az egységes belső piac érdekében jogközelítés a tagállamok adójogszabályai között. Persze, ez nem jelenti azt, hogy a nemzeti adópolitikák teljesen meg fognak szűnni, ez nem cél, de nem is lehet cél.

52 A 3. cikk a tagállamok közötti vámok és minden, a vámmal azonos hatással bíró intézkedés eltörléséről rendelkezik, illetve célul tűzi ki, hogy a közös piacon a verseny ne torzuljon. A 93. cikk külön a közvetett adókkal foglalkozik, a többi adónemet illetően a jogi alapot a 94. cikk tartalmazza, szintén a verseny tisztaságának megőrzését kijelölve fő céljaként.

53 Kakuk János: Adóharmonizáció az Európai Unióban. Európai tükkör Műhelytanulmányok 37. sz. 1998. 66. oldal

A már elért eredményeket értékelve azt lehet mondani, hogy a forgalmi adó területén születtek a legjelentősebb eredmények:

- valamennyi EU-tagország áttért a nettó (nem halmazott) adózási rendre;
- egységes adóalap számítási mód;
- kétkulcsos forgalmi adók.

Magyarország 1991 decemberében írta alá a Társulási Megállapodást, a magyar adóközelítés szempontjából a megállapodás legfontosabb részei a 67–69. cikkek.

„A 67. cikk kimondja, hogy Magyarország közösségi integrációjának egyik alapvető feltétele, hogy az ország jelenlegi és jövőbeni jogszabályait a közösségi jogszabályokhoz közelítsük. Ennek érdekében – amennyiben az lehetséges – Magyarország biztosítja azt, hogy a jövőbeni jogszabályok összeegyeztethetők legyenek a Közösség szabályaival.”⁵⁴

1995-ben az Európai Unió megjelentette az ún. **Fehér Könyvet**, melynek célja az volt, hogy iránymutatást nyújtson a tagjelölt államok számára. A dokumentum jelentős részben adózási kérdésekkel is foglalkozik.

Az **Agenda 2000** elnevezésű összeállítást 1997-ben készítette el az Európai Bizottság, amely véleményeket tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a tagjelölt államok milyen szinten állnak, mennyire készültek fel leendő európai uniós csatlakozásukra. A „csatlakozási partnerség” fogalmát ez a dokumentum vezette be a köztudatba.

Az 1997-ben készült országvélemény⁵⁵ adózást érintő része azt a következtetést tartalmazta, miszerint, ha Magyarország képes tartani az 1997-es jogharmonizációs ütemet, akkor néhány éven belül képes lesz a forgalmi és a jövedéki adózás közösségi szabályainak teljes átvételére. Emellett pozitívan értékelték a közvetlen adózással és az adóigazgatási eljárással kapcsolatos szabályainkat is.

1998-ban a következő lépést a Bizottság által kiadott dokumentum, az ún. **Road Map**, a „bizottsági útvonalterkép” jelentette.

„A társult tagországok egyéni felkészülési programja, az 1998-ban kiadott Road Map a közvetlen adók esetében két stratégiai célt határozott meg: a jogalkotási feladatok megvalósítását és a jogszabályoknak megfelelő végrehajtását.”⁵⁶

„Az általános forgalmi adó területén a Road Map négy stratégiai célt határozott meg, melyek alapján az Egységes Piac működését érintő jogalkotási kérdések – különös tekintettel az áfa mértékére, illetve az egyes speciális rendelkezésekre, az adóigazgatási szervezetrendszernek a jogszabályok megfelelő végrehajtására való felkészítése, az igazgatási együttműködés fejlesztése, illetve a magánszférának a csatlakozásra való – felkészítése történhet meg.”⁵⁷

2001. július 12-én az Európai Unió delegációja aláírásával hitelesítette – a ma-

55 A tagjelölt államoknak 23 fejezetre lebontott kérdésekre kellett válaszolniuk, amit értékelték, és ennek alapján felmérték a csatlakozásra váró felkészültségi szintjét.

56 Erdős Gabriella: Európai jogharmonizáció a társasági adózás területén. Európai jog 2001/1. sz. 18. oldal

57 Erdős – Földes – Óry – Véghelyi: Az Európai Közösség adójoga. KJK 1999. 250. oldal

54 Óry Tamás: A magyar adóközelítés és az uniós csatlakozási folyamat. Európai Jog 2001/2. szám 19. oldal

gyar oldalról kért átmeneti mentességekre vonatkozóan – a hosszas tárgyalások során kialakult átvilágítási álláspontot az adójog területén. Ez tehát azt jelenti, hogy az Adózás fejezet vonatkozásában még 1999. márciusában elindult tárgyalásokat követően ez a fejezet is az ideiglenesen lezártak közé tartozik.

„Örvedetes, hogy a harmonizáció általánosságban véve fejlettnak mondható, gyakorlatilag csaknem minden adónemnél.”⁵⁸

Általánosságban tehát megállapíthatjuk, hogy Magyarország adórendszere, az egyes adófajtákra vonatkozó szabályozás sok tekintetben megfelel az európai uniós elvárásoknak, azonban ez közel sem jelenti azt, hogy ölbe tett kézzel kell várunk. A csatlakozásunkig hátralévő időben az adójog területén további harmonizációval célszerű joganyagunkat tovább csiszolni, finomítani.

„Az egyes adónemek tekintetében Magyarország igen jó helyzetben van a közösségi adójog harmonizációjának szempontjából, hiszen valamennyi, az egységes belső piac működésére hatást gyakorló adónem alapelveiben és főbb szabályaiban megegyezik a közösségi előírásokkal.”⁵⁹

Ahogy az a harmadik fejezetben bemutatam, az Európai Unióban nem létezik egységes adókulcs a tőkejövedelmek egyik típusának adóztatására sem. Emellett azt is láthattuk – az 1998-as és 2001-es európai uniós adatokat tartalmazó táblázatok összehasonlításából –, hogy a tagál-

lamok is néhány évenként változtatják az egyes adómértékeket – többnyire az adóösszehangolás céljával –, ám még így is igen jelentős különbségekkel találkozhatunk. Már a bevezetőben is jeleztem, amit így az elemzés végén is megállapíthatunk, miszerint továbbra is az egyik legkevésbé összehangolt terület az uniós adóztatásban a tőkejövedelmek adóztatásáé.

A cikk végén egy ilyen elég képlékeny és igen változékony szabályanyaghoz képest kellene a mai magyar – szintén jelentős változások alatt álló – adózási szabályokat harmonizáltság szempontjából minősíteni. A szakirodalomban már elhíresült adóharmonizációt jellemző kifejezéssel élve „mozgó célponthoz” kell saját joganyagunkat közelíteni és ez semmilyen szempontból nem könnyíti meg a helyzetünket.

Ami az osztalék és árfolyamnyereség adóztatását illeti, azt mondhatjuk, hogy a jelenlegi magyar szabályozás mind az adómértéket, mind az egyéb szabályokat (például forrásadózás, kifizetés szabályai stb.) tekintve megfelel az uniós alapelveknek. Az árfolyamnyereség esetében az európai uniós tendencia a 0 százalékos adómérték felé mutat, ám még mindig találkozhatunk jelentős számú olyan országgal, ahol a mi adómértékünkénél is jelentősen magasabb ez az érték. Ezen a területen tehát a magyar jogszabály az unióssal megfelelően harmonizáltak tekinthető.

A kamatadó mértékében igen komoly eltérések mutatkoznak, hiszen a magyar 0 százalékkal semelyik tagországban nem találkozhatunk, sőt az átlagos kamatadókulcs 30 százalék körül van. Ha mindehhez hozzávesszük, hogy nálunk a módosítás után is maradt ez az adómérték, akkor

58 Veres Ilona: Harmonikus viszony. Figyelő, 1999/16. sz. 38. oldal

59 Óry Tamás: A magyar adóközelítés és az uniós csatlakozási folyamat. Európai Jog 2001/2. szám 18. oldal

a helyzetet igen kedvezőtlennek ítélnénk. Ám ez nem feltétlenül van így, köszönhetően néhány besorolásbeli, vagy terminológiai eltérésnek.

Ilyen eltérés például, hogy míg nálunk a tőzsdei ügyletből származó nyereség kamatnak minősül, és ezért vonatkozik rá 0 százalékos adókulcs, addig több tagországban ugyanez árfolyamnyereségnek minősül, és így szintén 0 százalékos adómérték alá esik. Másik jellemző eltérésként említhető, hogy míg több tagország esetében a viszonylag magas kamatadó kulcsok alól a magánszemélyek kamatjövödelmei – meghatározott összegig – ki-

vételt képeznek, és gyakorlatilag nem kell utánuk adót fizetni, addig a magyar szja törvény – személyi hatályából kifolyólag – eleve minden ilyen jövedelemre 0 százalékos kulcsot rendel alkalmazni.

Így tehát a „különbség” egyáltalán nem olyan nagy, mint ahogy első látásra tűnik. Persze ez nem jelenti azt, hogy ezáltal évekig „rendben van” jelzővel illetnénk a magyar adójogi szabályozást, hiszen csatlakozásunk után már tagállamként szintén kötelezettségünk lesz nemcsak a további adóösszehangolás, hanem az egyeztető tárgyalásokon való konstruktív részvétel is.

IRODALOM

Felhasznált könyvek jegyzéke:

1. Bozsik Sándor: Pénzügytan II. *Miskolci Egyetemi Kiadó*. Miskolc, 2002.
2. Csizmadia – Kovács – Asztalos: Magyar állam-és jogtörténet. *Nemzeti Tankönyvkiadó*. Budapest, 1995.
3. Erdős-Földes-Óry-Véghelyi: Az Európai Közösség adójoga. *KJK* 1999.
4. Erdős – Molnár – Fekete: Pénzügyi jog. Adó, illeték, vám és jövedéki jog. *Bibor Kiadó*. Miskolc, 1999.
5. Földes Gábor: Adójog. *Osiris Kiadó*. Budapest, 2001.
6. Harmful Tax Competition – An Emerging Global Issue. *OECD*. Paris, 1998.
7. Közösségi pénzügyek – Elmélet és gyakorlat a Közép-európai átmenetben. *Aula Kiadó*. Budapest, 2000.
8. Pénzügytan I-II. *Saldo Kiadó*. Budapest, 2001.

Felhasznált cikkek jegyzéke:

1. Andersson K. – Fall J.: The Ongoing Tax Competition in the EU to Attract Capital. <http://www.snee.org/A3KAJF.pdf>
2. Dethier J. – John C.: The Taxation of Capital Income in Hungary from the Perspective of European Integration. <http://www.worldbank.org/html/dec/Publications/Workpapers/WPS1900series/wps1903/wps1903.pdf>
3. Erdős Éva: Nemzetközi adójogi kérdések. *Section Juridica et Politica*, Tomus XI. Jubileumi Kötet a Miskol-

ci Egyetem fennállásának 260. évének alkalmából. *Miskolci Egyetemi Kiadó*. Miskolc, 1995. 43–53. oldal.

4. Erdős Gabriella: Európai jogharmonizáció a társasági adózás területén. *Európai jog* 2001/1. sz. 18–23. oldal.
5. Kakuk János: Adóharmonizáció az Európai Unióban. *Európai tükkör Műhelytanulmányok* 37. sz. 1998. 66–67. oldal.
6. Kakuk János: Az Európai Unió harmonizációjának újabb eredményei a forgalmi adózás területén. *Pénzügyi Szemle*, 1994/3. szám. 204–212. oldal.
7. Óry Tamás: A magyar adóközelítés és az uniós csatlakozási folyamat. *Európai Jog* 2001/2. szám 18–22. oldal.
8. Pech G.: Tax Harmonisation in the EU. <http://www.st-andrews.ac.uk/~gp8/lectures/harmonisationslides.pdf>
9. Price Waterhouse Coopers: The 2002 Luxembourg Tax Reform. http://www.pwcglobal.com/lu/eng/insol/publ/pwc_holding_taxreform.pdf
10. Sivák József: A globalizáció árnyoldala, káros adóverseny. *Pénzügyi Szemle*, 2000/5. szám. 397–406. oldal
11. Veres Iлона: Harmonikus viszony. *Figyelő*, 1999/16. sz. 38–39. oldal.

Felhasznált törvények jegyzéke:

1. 1995. évi CXVII. törvény a személyi jövedelemadóról.
2. T/945. számú törvényjavaslat.
3. 2001. évi CXX. törvény a tőkepiacról.

Köszönetemet fejezem ki Dr. Pásztorné Dr. Erdős Éva egyetemi docens asszonynak, a Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar Pénzügyi Jogi Tanszék vezetőjének a cikk megírásához nyújtott szakmai segítségéért, tanácsaiért.